



26.2.2021

Lausuntoyhteenveto hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista

Sisällys

Lausuntoyhteenveto hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista	1
1. Lausuntopalautteen pääasiallinen sisältö lausunnonantajittain	6
1.1. Akava ry	6
1.2. Ammattiliitto Pro ry	8
1.3. Business Finland Oy	9
1.4. Digi- ja väestötietovirasto	10
1.5. Elinkeinoelämän keskusliitto EK	10
1.6. Etelä-Karjalan liitto, Aluekehitys	11
1.7. Etelä-Pohjanmaan liitto	11
1.8. Etelä-Savon maakuntaliitto	11
1.9. Etelä-Suomen aluehallintovirasto	11
1.10. Geologian tutkimuskeskus	14
1.11. Helsingin kaupunki	14
1.12. Hämeen liitto	15
1.13. Häätäkeskuslaitos	15
1.14. Iisalmen kaupunki, Iisalmen kaupunki	15
1.15. Ilmatieteen laitos	16
1.16. Imatran kaupunki, Konsernipalvelut	16
1.17. Juko ry	16
1.18. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry	16
1.19. Jyväskylän kaupunki	17
1.20. Kansaneläkelaitos	17
1.21. Kemijärven kaupunki	17
1.22. Kilpailu- ja kuluttajavirasto	17
1.23. Korkein hallinto-oikeus	18
1.24. Kuopion kaupunki	18
1.25. Kurikan kaupunki	18
1.26. Kymenlaakson liitto	18
1.27. Kynnys ry	19
1.28. Lapin liitto/ Lapin pelastuslaitos	19
1.29. Lappeenrannan kaupunki	19
1.30. Lieksan kaupunki	19

1.31.	Liikenne- ja viestintäministeriö	20
1.32.	Lohjan kaupunki	20
1.33.	Maa- ja metsätalousministeriö	20
1.34.	MMM, Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö	21
1.35.	MMM, Saaristoasiain neuvottelukunta	21
1.36.	Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.	21
1.37.	Maahanmuuttovirasto	22
1.38.	Maanmittauslaitos	22
1.39.	Metsähallitus	22
1.40.	Valtiontalouden tarkastusvirasto	23
1.41.	Opetus- ja kulttuuriministeriö	24
1.42.	Oulun kaupunki	24
1.43.	Pirkanmaan liitto	25
1.44.	Pohjois-Karjalan maakuntaliitto	25
1.45.	Pohjois-Pohjanmaan liitto	26
1.46.	Poliisihallitus	27
1.47.	Puolustusministeriö	27
1.48.	Raahen kaupunki	29
1.49.	Rajavartiolaitos	29
1.50.	Rauman kaupunki	29
1.51.	Rovaniemen kaupunki	29
1.52.	Ruokavirasto	30
1.53.	Ruokolahden kunta	31
1.54.	Senaatti-kiinteistöt	31
1.55.	Sisäministeriö	31
1.56.	Sosiaali- ja terveysministeriö	31
1.57.	Sosiaali- ja terveysministeriö, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE	32
1.58.	STTK ry	32
1.59.	Suomen Yrittäjät	33
1.60.	Suomen Kuntaliitto	34
1.61.	Suomussalmen kunta	34
1.62.	Svenska Finlands folkting	35
1.63.	Syyttäjälaitos	36
1.64.	Taiteen edistämiskeskus	36
1.65.	Tampereen kaupunki	36
1.66.	Tietosuojavaltuutetun toimisto	37
1.67.	Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos	37
1.68.	Tulli	37
1.69.	Tuomioistuinvirasto	37

1.70.	Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes	38
1.71.	Työ- ja elinkeinoministeriö	38
1.72.	Ulosottolaitos	39
1.73.	Uudenmaan liitto	39
1.74.	Valtioneuvoston kanslia	40
1.75.	Valtiovarainministeriö	40
1.76.	Valvira	41
1.77.	Vammaisfoorumi	41
1.78.	Varsinais-Suomen liitto	41
1.79.	Verohallinto	42
1.80.	Väylävirasto	42
1.81.	Ympäristöministeriö	42
1.82.	Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto	43
1.83.	Oikeusministeriö	43

Esityksestä on pyydetty lausunto seuraavilta tahoilta: Akava, Allianssi, Ammattiliitto Pro, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, Celia, Digi arkeen –neuvottelukunta, Digi- ja väestötietovirasto, Elinkeinoelämän keskusliitto, ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus), Energiavirasto, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Savon maakuntaliitto, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Euroopan kriminaalipoliitiikan instituutti, Forssan kaupunki, Geologian tutkimuskeskus, Haminan kaupunki, Helsingin kaupunki, Huoltovarmuuskeskus, Hämeen ELY-keskus, Hämeen liitto, Hätäkeskuslaitos, Iisalmen kaupunki, Ilmatieteen laitos, Imatran kaupunki, Innovaatorahoituskeskus Business Finland, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Julkisalojen koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO, Julkisten hyvinvointialojen liitto JHL, Jyväskylän kaupunki, Jämsän kaupunki, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kainuun ELY-keskus, Kainuun liitto, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus KARVI, Kansallisarkisto, Kansaneläkelaitos, Kemijärven kaupunki, Kemin kaupunki, Keski-Pohjanmaan liitto, Keski-Suomen ELY-keskus, Keski-Suomen liitto, Keskuskauppakamari, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Konkurssiasiamiehen toimisto, Korkein hallinto-oikeus, Korkein oikeus, Kotimaisten kielten keskus, Kotkan kaupunki, Kuluttajariitalautakunta, Kuopion kaupunki, Kurikan kaupunki, Kuusamon kaupunki, Kymenlaakson Liitto, Lahden kaupunki, Lapin aluehallintovirasto, Lapin ELY-keskus, Lapin liitto, Lieksan kaupunki, Liikenne- ja viestintäministeriö, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Lohjan kaupunki, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Luonnonvarakeskus, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, Maa- ja metsätalousministeriö, Maahanmuuttovirasto, Maanmittauslaitos, Markkinaoikeus, Metsähallitus, Museovirasto, Oikeuskanslerinvirasto, Oikeusministeriö, Oikeusrekisterikeskus, Onnettomuustutkintakeskus, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Opintotuen muutoksenhakulautakunta, Oulun kaupunki, Patentti- ja rekisterihallitus, Pelastusopisto, Pietarsaaren kaupunki, Pirkanmaan ELY-keskus, Pirkanmaan liitto, Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjanmaan liitto, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Savon ELY-keskus, Pohjois-Savon liitto, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Poliisihallitus, Puolustushallinnon rakennuslaitos, Puolustusministeriö, Päijät-Hämeen liitto, Pääesikunta, Raahen kaupunki, Raaseporin kaupunki, Rahoitusvakausvirasto, Rajavartiolaitoksen esikunta, Rauman kaupunki, Riihimäen kaupunki, Rikosseuraamuslaitos, Rovaniemen kaupunki, Ruokavirasto, Saamelaiskäräjät, Saaristoasiain neuvottelukunta SANK, Salon kaupunki, Sastamalan kaupunki, Satakunnan ELY-keskus, Satakuntaliitto, Savonlinnan kaupunki, Senaattikiinteistöt, Sisäministeriö, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta, Statens ämbetsverk på Åland, STTK, Suojelupoliisi, Suomen Akatemia, Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK, Suomen Kuntaliitto, Suomen ympäristökeskus, Suomen Yrittäjät, Suomenlinnan hoitokunta, Svenska Finlands Folkting SFF, Syyttäjälaitos, Säteilyturvakeskus, Taiteen edistämiskeskus, Tampereen kaupunki,

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tilastokeskus, Tornion kaupunki, Tulli, Tuomioistuinvirasto, Turun kaupunki, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Työneuvosto, Ulkoministeriö, Ulosottolaitos, Uudenmaan ELY-keskus, Uudenmaan liitto, Vaasan kaupunki, Valkeakosken kaupunki, Valtakunnallinen vammaisneuvosto, Valtiokonttori, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus, Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus, Valtori, Valtioneuvoston kanslia, Valtiontalouden tarkastusvirasto, Valtiovarainministeriö, Vammaisfoorumi, Varastokirjasto, Varkaudenkaupunki, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen liitto, Verohallinto, Väylävirasto, Yhteispalvelun neuvottelukunta, Ylioppilastutkintolautakunta, Ympäristöministeriö

Lausuntoja saatiin yhteensä 83. Lausunnoista puoltaviksi voidaan katsoa 56 ja vain kaksi voidaan katsoa selvästi kielteisiksi (Senaatti ja Metsähallitus). Viidessä lausunnossa ilmoitettiin, ettei ole lausuttavaa. Lopuissa 19 lausunnossa lakiesitystä ei varsinaisesti vastustettu ja sitä myös monelta osalta kannatettiin, (mm. suunnitelmallisuuden ja poikkihallinnollisuuden lisääminen), mutta niissä tehtiin näkemyksiä, joiden toteuttaminen jatkotyössä olisivat lausuntokierroksella olleen esityksen tavoitteiden kannalta ongelmallisia.

Yleisesti ottaen lausunnonantajat pitivät ehdotettujen uudistusten tavoitteita ja lähtökohtia kannatettavina. Lain soveltamisala nähtiin muutamaa lausuntoa lukuun ottamatta hyvin rajattuna. Lain tavoitteet pykälä (2§) sai pääsääntöisesti osakseen laajaa kannatusta. Valtakunnallista suunnitelmaa koskeva säännös (3§) nähtiin useimmissa lausunnoissa perusteltuna ja tarpeellisenä, samoin sen laadinnassa tukevaa toimielintä pidettiin tarpeellisenä. Selkeästi suurimmassa osassa lausuntoja myös toimivaltaa koskeva 5 § katsottiin tarpeelliseksi. Lain voimaantuloa pidettiin kannatettavana. Aikaa valmistautua toimeenpanoon pidettiin pääsääntöisesti riittävänä. Muutamassa lausunnossa todettiin, että on erityisen hyvä, että suunnitelma päästään laatimaan jo heti kuluvan hallituskauden aikana.

Digitalisaation merkitystä palveluiden ja valtion läsnäolon sekä tuottavuuden ja tehokkuuden turvaajana painotettiin useissa lausunnoissa. Digitaalisuuden ja monikanavaisuuden yleistyminen sekä palvelujen tuottamisen tarve muutoinkin kuin virka-aikoina johtavat siihen, että fyysisten toimipisteiden verkoston kattavuus ei ole enää entiseen tapaan korreloi hyvän palvelun eikä tuloksellisen järjestämisen kanssa. Useissa lausunnoissa painotettiin kuitenkin myös käyntiasioinnin tärkeyttä sekä ihmisille että yrityksille. Esityksessä olisi eräiden lausuntojen mukaan vielä hyvä korostaa viranomaisten velvollisuutta huolehtia asiointipalvelujen saatavuudesta digitaalisesti käyntiasiointipisteverkkoa kehitettäessä. Muutamissa lausunnoissa toivottiin digitaalisten palveluiden aseman selkiyttämistä lain perusteluteksteissä.

Lain organisatoriseen soveltamisalaan liittyvät vastustavat lausunnot antoivat Senaattikiinteistöt ja Metsähallitus. Lausunnonantajat eivät kannattaneet liikelaitosten kuulumista lain soveltamisalaan. Myös puolustusministeriö esitti varauksia Puolustuskiinteistöjen osalta. Puolustusministeriö ei pidä lain ja sen tarkoittaman suunnittelun ulottamista Puolustuskiinteistöt-liikelaitoksen toimintaan perusteltuna ilman valmiudellisten perusteiden huomioon ottamista. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö esitti tarkistuksen Tieteellisten seurain valtuuskuntaa koskien. hallinnonalaansa osalta.

Eräissä lausunnoissa toivottiin, että monipaikkaisuudesta säädettäisiin laissa esitettyä tavoitteellisemmin. Muutamassa lausunnossa esitettiin monipaikkaisen työnteon säätämistä lain tavoitepykälässä. Eräissä henkilöstöjärjestöjen lausunnoissa viitattiin lisäksi monipaikkaisuuden edistämisen edellyttävän mm. virka- ja työehtosopimusten sekä virkamieslain säädösten muuttamista.

Mm. oikeusministeriön lausunnon mukaan jatkovalmistelussa olisi perusteltua vielä tarkastella nimenomaisesti sitä, että 2 §:ssä säädettäviin suunnittelun tavoitteisiin kirjattaisiin myös perusoikeuksien toteutumisen huomioiminen. Valtiovarainministeriön lausunnossa todettiin, että palvelujen saatavuutta ja toimintojen sijoittumista koskevia päätöksiä tehtäessä tulee ottaa huomioon yhteiskuntaa kohtaavat erilaiset häiriö- ja poikkeustilanteet.

Lain 2 §:ssä säädetyn turvallisuustavoitteen osalta parissa lausunnossa kaivattiin tarkempaa määrittelyä esityksen perusteluissa mainitulle kokonaisturvallisuuskäsitteelle määrittelylle. Lisäksi todettiin, että alueellisen varautumisen yhteensovittamisen vastuu on valtioneuvoston ohjesäännön mukaan sisäministeriöllä ja valtioneuvostoa kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisessa avustaa Turvallisuuskomitea.

Valtakunnalliseen suunnitelmaa liittyvät kehittämissuositukset liittyivät osittain epätietoisuuteen suunnitelman yksityiskohtaisuudesta, erityisesti yksikköjen tarkan sijoittumisen osalta. Valtakunnallisen suunnitelman osalta eräät hallinnonalat, erityisesti puolustushallinto, korosti hallinnonalojen ja virastojen profiilien erilaisuutta. Puolustusministeriön näkökulmasta on tärkeää, että hallinnon alojen erilaisuus ja erityispiirteet tunnustetaan ja otetaan huomioon suunnitelman laadinnassa ja sen tavoitteiden asettamisessa. Eräissä lausunnoissa kaivattiin tarkennusta sille, millä tarkkuudella kohteet kirjataan valtakunnalliseen suunnitelmaan. Tällä on merkitystä mm. turvallisuuskysymysten osalta.

Muutamissa kuntien ja maakuntien liittojen lausunnoissa esitettiin, että valtakunnalliseen suunnitelmaan tulee ottaa mukaan kaikki virastokenttää koskevat muutokset (ei vain erityisen merkittävät). Muutaman kunnan lausunnossa esitettiin, että valtakunnallisen suunnitelman yhdeksi lähtökohdaksi tulisi kirjata, että uudet valtion toiminnot tulisi ensisijaisesti sijoittaa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ja näin tukea maan alueellisesti tasavertaista kehittämistä ja alueiden elinvoimaa. Suomen Kuntaliitto esitti lausunnossaan, että uusia valtion toimintoja perustettaessa tulisi kuitenkin lähtökohdaksi arvioinnille olla sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.

Esityksen perustelujen mukaan suunnitelmassa tulisi arvioida palvelutarpeiden kehittymistä ainakin suunnitelmakauden aikana, mutta arvio olisi mahdollista tehdä myös pidemmälle aikajänteelle. Useat lausunnonantajat näkevät kuitenkin ainakin jonkinlaisena haasteena sen, että hallituskausi on valtakunnalliselle suunnitelmalle lyhyt aika.

Eräiden henkilöstöjärjestöjen lausuntojen mukaan lakiluonnoksessa ei selviä, miten ajateltu valtakunnallinen suunnitelma käsitellään yhteistoiminnassa ja miten henkilöstön edustus huomioidaan prosessissa. Eräiden henkilöstöjärjestöjen mukaan lakiluonnoksen kokonaisarviointia ja sen vaikuttavuutta olisi muutoinkin täydennettävä henkilöstöpoliittisesta näkökulmasta.

Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan yhteiskunnan normaaliolojen häiriö- ja poikkeustilanteiden asettamat vaatimukset palvelujen tarjoamiselle on tarpeen mainita myös valtakunnallisen suunnitelman kohdalla. Puolustusministeriön lausunnon mukaan kokonaisturvallisuuden yhteensovittaminen tulee riittävällä tavalla ottaa huomioon suunnittelussa (3§).

Esitetyn toimielin (4 §) osalta lausunnoissa esitettiin muutoksia toimielimen tehtäviin, taikka lisäyksiä sen kokoonpanoon tai sen kuulemiin tahoihin.

Muutamassa kuntien ja maakuntien liittojen lausunnoissa esitettiin, että toimielimen tehtäviin tulisi sisällyttää alueellistamissuunnitelmien ja -päätösten arviointi.

Monissa kuntien ja maakuntien liittojen lausunnoissa tuotiin esiin, että toimielimessä tulisi olla mukana Kuntaliiton lisäksi myös eri kokoisten kuntien ja kaupunkien suora edustus. Monissa kuntien lausunnoissa myös esitettiin, että suunnitelma, jossa kuullaan pelkästään maakuntien liittoja, jää irralleen palvelujen käytännön järjestämisestä, kuntien tilasuunnittelusta ja mahdollisesta palvelujen järjestämisen yhteistyöstä valtion viranomaisten kanssa. Kuntia tulisi kuulla suoraan.

Eräiden henkilöstöjärjestöjen lausuntojen mukaan toimielimeen olisi nimettävä edustajat henkilöstöjärjestöistä. Eräiden lausuntojen mukaan lakisääteisesti kuultaviin tahoihin olisi lisättävä yrittäjiä ja elinkeinoelämää edustavat tahot. Eräissä lausunnoissa kiinnitettiin huomiota vammaisten osallistumiseen ja kuulemiseen. Lisäksi muun muassa useat virastot esittivät, ette heidän edustajansa kutsuttaisiin toimielimen jäseneksi.

Toimivaltasäännösten ja ministeriön otto-oikeuden osalta muutamissa lausunnoissa esitettiin huoli virastojen vaikutusmahdollisuuksista oman toimitilaverkostonsa osalta sekä valtakunnallista suunnitelmaa (3 §) laadittaessa että ministeriön tehdessä 5 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä. Esimerkkinä mainittiin tuomiosituinverkosto. Toisaalta myös esitettiin (Juko ry) virastojen sijainnin merkitsemistä lakiin. Muutamassa launnossa tuotiin esiin epätietoisuus siitä, missä määrin ehdotettua ministeriön pidättämisoikeutta voitaisiin soveltaa. Eräissä lausunnoissa tuotiin esiin tarve tarkemmalle määritelmälle siitä, miten ministeriön otto-oikeuden perustavana oleva asian merkityksellisyys lain tavoitteiden kannalta määritellään.

Kuntien, eräiden maakuntien liittojen ja Kuntaliiton lausunnoissa esitettiin kunnan ja asianomaisen ministeriön tai viraston välisiä yhteistyömenettelyitä ennen sijoittumiseen tai palveluiden saatavuuteen vaikuttavien päätösten tekemistä. Ennen valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista ja yksikössä annettavan asiakaspalvelun saatavuutta koskevan päätöksen tekemistä tulee ministeriön tai sen alaisen yksikön tehdä yhteistyötä ja käydä keskustelu muutosta koskevan kunnan kanssa. Juko ry katsoi, että Ministeriön toimivallan tarkentaminen kattamaan sen alaisen hallinnon yksiköiden sijoittumispaikkojen lisäksi yksiköissä järjestettävien palveluiden saatavuus ja mm. palvelutarjonnan laajuus ja palveluiden aukioloajat edellyttävät asian huomioimista hallinnonalojen ja asianomaisten virastojen yhteistoiminnassa.

Yksittäisten päätösten vaikutusarviointia koskevan 5 §:n 3 momentin osalta eräiden valtion viranomaisten lausunnoissa nostettiin esiin suhteellisuusperiaate vaikutusarviointien tekemisessä. Henkilöstöjärjestöjen mukaan vaikutusten arvioinnissa olisi puolestaan aina oltava mukana laajempi henkilöstövaikutusten arviointi. Eräiden lausuntojen mukaan kaikki vaikutusarviointit tulisi lähettää säännönmukaisesti valtiovarainministeriöön, joka näin voisi voimakkaammin ohjata niiden tekemistä. Lisäksi lausuntopalautteessa nousi esiin tarve sisällyttää vaikutusarviointiin vaikutukset kielellisiin oikeuksiin.

Vaikutusarviointien osalta eräissä lausunnoissa tuotiin esiin arvioita merkittävistä alueellistamisprosessin uudistamisen mahdollistavista kustannussäästöistä ja muista merkittävistä vaikutuksista toimintaan ja talouteen. Näitä voidaan eri lausuntojen mukaan saavuttaa mm. uusien kumppanuuksien ja yhteistyön lisäämisen, työn monipaikkaisuuden lisäämisen tai toimintojen siirtämisen myötä. Lausunnot koskivat potentiaalisia kehityskulkuja joiden vaikutusarvioita ei esityksessä käsitteily.

Henkilöstöjärjestöjen lausunnoissa edellytettiin esitykseen lisättäväksi arviointi henkilöstövaikutuksista.

Muutamassa launnossa arvioitiin, että valtakunnallisen suunnitelman laadinnasta saattaa aiheutua valtionhallinnolle jonkin verran kustannuksia. Sisäministeriö totesi, että taloudellisissa vaikutuksissa tulisi todeta, että muutostilanteista voi aiheutua välillisiä taloudellisia vaikutuksia yksittäisille toimialoille tai virastoille ja taloudellisten vaikutusten kompensatiosta on päätettävä osana JTS- ja talousarviovalmistelua. Lisäksi valtiovarainministeriö totesi, että ehdotettuja toimenpiteitä tulee toteuttaa valtiontalouden menokehysten puitteissa ja käsitellä niiden kustannuksia ja rahoitustarpeita julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden valmistelun yhteydessä sekä sovittaa ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa.

1. Lausuntopalautteen pääasiallinen sisältö lausunnonantajittain

Lausunnonantajia pyydettiin sisällyttämään lausuntoonsa oman otsikon alla lausunnon pääasiallinen sisältö. Osassa lausuntoja pääasiallinen sisältö on kuitenkin koottu valtiovarainministeriössä.

1.1. Akava ry

Akava nostaa esiin seuraavat huomiot:

Lain tarkoituksena on valtion palveluverkon kokonaisvaltaisempi ohjaus niin, että palveluita, palvelurakennetta ja kokonaisuusturvallisuutta koskevat tavoitteet huomioidaan palvelukanavasta riippumatta. Tarkoituksena on turvata alueiden tasapuolinen kehitys ja palveluiden saavutettavuus valtion alueellisen läsnäolon kautta. Lain soveltamisala kattaa valtion paikallishallinnon, alue- ja keskushallinnon sekä valtion liikelaitokset riippumatta niiden sijainnista.

Akava pitää esityksen yleistä tarkoitusta ja soveltamisalaa kannatettavana. Alueellistamisen käsitteen korvaaminen ”alueellisella läsnäololla” on hyvä. Palveluiden saavutettavuus kaikilla alueilla pitää turvata. Valtion toimintojen sijoittaminen eri puolille maata vahvistaa valtion läsnäoloa, huoltovarmuutta ja kokonaisturvallisuutta. Kyse on myös työstä ja työllisyydestä sekä alueiden elinvoimasta, jota esityksen pohjana olevalla alueellistamisen uudistamisen strategialla tavoitellaan. Esitys ei kuitenkaan ota riittävästi huomioon virastojen tämän hetken tilannetta ja esitettyjen muutosten vaikutuksia siihen.

Akava kiinnittää huomiota lain henkilöstöön kohdistuviin vaikutuksiin työolosuhteiden, työtyytyväisyyden tai uralla etenemisen osalta. Lakiluonnoksen kokonaisarviointia ja sen vaikuttavuutta on täydennettävä henkilöstöpoliittisesta näkökulmasta.

Akava pitää tärkeänä, että uudistukset ja toimet sovitetaan yhteen kestävästi julkisen talouden suunnittelun ja muiden meneillään olevien uudistusten kanssa.

Esityksessä sanotaan, että yksittäisten yksikköjen ja toimintojen sijoittamisiin ja lakkauttamisiin perustuvasta toimintatavasta ja nykyisestä pääkaupunkiseutu - muu maa –vertailusta luovutaan. Tämä on kannatettavaa

Akava korostaa digitalisaation ja kattavien laajakaistayhteyksien merkitystä. Valtion tehtävien organisoinnissa ja palveluissa on hyödynnettävä mahdollisimman laajasti digitalisaation tuomia mahdollisuuksia. On kuitenkin syytä huomioida, että kaikilla ei välttämättä ole samanlaisia valmiuksia tai mahdollisuuksia hyödyntää digitaalisia palveluita. Tähän on tarjottava ohjausta ja tukea sekä riittävästi yhteiskäyttöpisteitä eri puolilla maata. Fyysisiä viranomais- ja asiakaspalvelumahdollisuuksia on myös tarjottava riittävästi.

Koronapandemia viimeistään on osoittanut paikasta riippumattoman, etätöön ja monipaikkaisen työn tekemisen mahdolliseksi. Paikkariippumattoman työn osalta on kuitenkin tärkeää, että työnantajan (valtion) vastuukysymykset selvitetään, työmäärään ja työn organisointiin sekä kuormitukseen kiinnitetään huomiota.

Monipaikkaisessa työssä on tarpeen pohtia laajemmin yksittäisen virkamiehen velvoitteita liittyen esimerkiksi matkustamiseen toimipaikkojen välillä. On myös syytä miettiä, olisiko virkamiehellä tarpeen olla yksi nimetty virkapaikka, jossa hän pääsääntöisesti työskentelee kuitenkin etätömahdollisuutta ja -välineitä hyödyntäen.

Esityksen mukaan alueellistamisen koordinaatioryhmän toiminta korvataan valtakunnallisen suunnitelman valmistelulla, jota koordinoi valtiovarainministeriö. Ministeriöiden tulee osallistua suunnitelman valmisteluprosessiin. Prosessissa arvioidaan palveluiden ja toimintojen sijoittumisen nykytilaa, tulevaa kehitystä eri hallinnonalojen osalta ja luodaan hallinnonrajat ylittävä kokonaiskuva.

Akava pitää tärkeänä, että suunnitelman laatimisessa hyödynnetään tutkittua tietoa. Vaikutukset henkilöstöön on syytä arvioida kattavasti. Lakiluonnoksesta ei selviä, miten ajateltu suunnitelma käsitellään yhteistoiminnassa ja miten henkilöstön edustus huomioidaan prosessissa.

Akava pitää tärkeänä, että muutosten suunnittelussa vaikutukset henkilöstöön selvitetään ja arvioidaan kattavasti. Toimielimeen on nimettävä edustajat henkilöstöjärjestöistä.

Ministeriöiden toimivaltaa tarkennetaan kattamaan niiden alaisten hallinnon yksiköiden sijoittumispaikkojen lisäksi yksiköissä järjestettävien palveluiden saatavuus.

1.2. Ammattiliitto Pro ry

Keskeiset ehdotukset

Pro korostaa, että monien julkista tehtävää tai julkista hallintotehtävää hoitavien tahojen palveluilla on erittäin suuri merkitys nimenomaan henkilöasiakkaille. Koska em. organisaatiot eivät kuuluisi lain soveltamisen piiriin, on niiden vastuulla olevien palvelujen saatavuus varmistettava muulla tavoin.

Pron mielestä peruslähtökohta, jossa yksikköjen ja toimintojen sijoittumista ohjaa poikkihallinnollinen valtioneuvostotasoinen suunnitelma on olennainen parannus nykyiseen toimintamalliin. Sekä fyysisen että sähköisen palvelurakenteen turvaamisessa ja monikanavaisten palvelujen kehittämisessä tarvitaan nykyistä vahvempaa koordinaatiota.

Pro muistuttaa, että toimipaikkaverkkoa koskevilla linjauksilla ja päätöksillä on merkittäviä vaikutuksia valtion henkilöstölle. Vaikka monipaikkainen ja paikkariippumaton työ on noussut vahvasti esiin mahdollisuutena tukea valtion alueellista läsnäoloa, ollaan vielä kaukana tilanteesta, jossa virkamiehellä olisi mahdollisuus valita työskentelypaikkansa. Toimielimessä on perusteltua olla valtion henkilöstön edustus.

Ministeriöille säädettäisiin edelleen toimivalta päättää alaisensa valtionhallinnon yksiköiden ja toimintojen sijoittumispaikasta ja nykyainsäädännössä olevat tulkinnalliset epäselvyydet poistettaisiin. Kyse olisi yleissäädöksestä, joka olisi toissijainen suhteessa siitä poikkeaviin säännöksiin. Ministeriöillä olisi valtuus pidättää päätösvalta yksikköjen ja toimintojen sijoittumispaikkaa ja yksiköissä annettavan palvelun saatavuutta koskevissa lain tavoitteiden tai valtakunnallisen suunnitelman kannalta merkityksellisissä asioissa. Päätöksenteossa olisi arvioitava laajasti vaikutukset ja toimitettava ne pyynnöstä valtiovarainministeriölle. Pron mielestä vaikutusarviointit on ilman erillistä pyyntöä syytä toimittaa valtakunnallisen suunnitelman valmistelusta vastaavalle valtiovarainministeriölle. Lisäksi pidämme välttämättömänä, että vaikutusten arvioinnissa on aina mukana laajempi henkilöstövaikutusten arviointi. Yksinomaan työnantajakilpailukyvn arviointi ei riitä.

Keskeisten ehdotusten osalta nousee esille seuraavat asiakokonaisuudet, jotka ennen lopullisen hallituksen esityksen antamista vaativat lisäpohdintaa:

Suunnitelma on tarkoitus sovittaa yhteen julkisen talouden suunnitelman kanssa. Kustannustehokkuus on valtion toiminnan tarkastelussa aina yksi näkökulmista. Pron näkemys on, että talouden asettamat reunaehdot eivät saa olla määräävä tekijä toimintojen sijoittamista ratkaistaessa. Yhteiskunnan kannalta ainoa kestävä lähestymistapa on ihmisten yhdenvertainen kohtelu ja tosiasialliset mahdollisuudet saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja asuinpaikasta riippumatta.

Hallituskaudeksi laadittavan valtakunnallisen suunnitelman on määrä olla tavoitteiltaan yleispiirteinen ja sisällöltään joustava. Annettava laki olisi yleissäädös. Hallinnonalat ja niiden virastot ovat tehtäviltään erilaisia, jolloin on ymmärrettävää, että joustavuuteen on annettava mahdollisuus. Tästä huolimatta herää epäily siitä muodostuuko suunnitelmasta aidosti palvelurakennetta kokonaisuutena ohjaava työkalu, johon sitoudutaan. Ilman sitoutumista siitä muodostuu pahimmillaan yksi byrokraattinen suunnitelma muiden joukossa. On hyvä miettiä, tarvitaanko mekanisme, jolla suunnitelmaan sitoutuminen varmistetaan.

Valtionhallinnon yksikköjen ja toimintojen sijoittamisen henkilöstöpoliittista ulottuvuutta ei ole tunnistettu valmistelussa lainkaan. Esityksen henkilöstövaikutuksia ei ole erikseen arvioitu, jota pidämme puutteena, joka on korjattava lopulliseen hallituksen esitykseen. Toimipaikkaverkkoon liittyvät tavoitteet ja linjaukset tulevat poliittisen tason koordinaatioon. Hallituksen esityksessä ei ole millään tavalla sivuttu vaikutuksia yhteistoimintaan valtionhallinnossa. Henkilöstön vaikutusmahdollisuuksia osallistua valtakunnallisen suunnitelman laadintaan ei ole tarkasteltu millään tavalla. Valtion yhteistoimintalain (1233/2013) tavoite on oikea-aikainen vuorovaikutteinen yhteistoiminta. Laki edellyttää muutoksista johtuvien henkilöstövaikutusten arviointia. Pykälässä 15 on erikseen mainittu mm. tilanteet, joissa viraston toimintaa, organisaatiota, tehtäviä

tai palvelutoimintaa muutetaan tai kehitetään tai viraston lakkauttamista tai siirtämistä toiselle paikkakunnalle suunnitellaan tai työtiloja järjestellään.

Yhteistoimintavelvoitteen täyttäminen edellyttää henkilöstön vaikutusmahdollisuuksien kirjaamista valtakunnallista suunnitelmaa laadittaessa. Osallistumis- ja vaikutusmahdollisuus pitää ratkaista hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä, joko annettavaan uuteen lakiin kirjatun tai täydentämällä näiltä osin valtion yhteistoimintalakia.

Pääasialliset vaikutukset

Hallituksen esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia (kertaluonteinen 100 000 euron kulu sivulla 10) tai välittömiä yhteiskunnallisia ja aluepoliittisia vaikutuksia. Viranomaisvaikutusten osalta todetaan valiovarainministeriön tehtävien hieman lisääntyvän (sivu 10). Tehtävämäärien lisääntymisestä on syytä esittää täsmällisempi arvio.

Edellä olemme jo tuoneet esille henkilöstövaikutusten arvioinnin lisäämisen tarpeellisuuden.

Säädöskohtaiset perustelut

Pro ehdottaa seuraavia lisäyksiä lakiin:

-Pykälään 2 Lain tavoite lisätään perustuslakivaliokunnan korostama ihmisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulma, johon olennaisella tavalla kytkeytyy tosiasialliset mahdollisuudet saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja.

-Pykälään 4 Toimielin lisätään henkilöstön edustus.

-Pykälään 5 Toimivalta lisätään velvoite toimittaa vaikutusarvioinnit valtiovarainministeriölle. Pykälän yksityiskohtaisiin perusteluihin on lisättävä henkilöstövaikutusten arviointi.

Edellä todettu yhteistoimintavelvoitteesta huolehtiminen on ratkaistava esim. sisällyttämällä se annettavaan lakiin tai täydentämällä valtion yhteistoimintalakia. Näitä osin tarvitaan jatkovalmistelua ja yksiselitteisen kannan ottaminen lausuntokierroksen yhteydessä tapaan, jolla yhteistoiminta järjestetään ei ole järkevää.

1.3. Business Finland Oy

Asiakaspalautteen mukaan asiakaskenttämme toivoo lisää digitaalisia palveluja, jotka kattavat koko maan. Esimerkiksi rahoituspalvelut ovat jo nyt täysin digitaalisesti saavutettavissa. Markkina- ja trenditietoa eri globaaleilta markkina-alueilta välitämme myös jo nyt digitaalisesti. Samoin neuvontaa erilaisista palveluista, kuten esim. EU neuvonta, Ohjelmapalvelut ja vaikkapa Korona rahoituksen neuvonta, välitämme jo nyt osittain digitaalisten kanavien kautta koko maahan. Tämä tehdään yhdessä Team Finland verkoston kanssa. Palaute tästä on positiivinen ja kannustaa kehittämään toimintaa edelleen yhdessä alueellisten kumppanien kanssa. Kumppaneita ovat valtiolliset, kunnalliset ja osin yksityiset kumppanit eri puolilla Suomea.

Business Finlandin henkilöstö toimii nyt 16 paikkakunnalla eri puolilla Suomea. Useimmat palvelut eivät vaadi kotimaassa paikkasidonnaisuutta, mikä mahdollistaa henkilöstön joustavan sijoittumisen eri toimipaikkoihin, tehtävästä toki riippuen. Lisäksi kasvava osa henkilöstämme sijaitsee Suomen ulkopuolella (n. 170 henkilöä tällä hetkellä). Päätoimipisteemme on Helsingissä, mikä mahdollistaa sujuvan yhteistyön eri ministeriöiden ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa.

Business Finland toimii pääosin kansainvälistyvien yritysten kanssa yhdessä kumppanien kanssa. Vientiä tekeviä yrityksiä on Suomessa viimeisten tilastojen mukaan n. 20 000 kpl. Määrä on ollut kasvussa viime vuosina, mihin on vaikuttanut mm. digitaaliset markkinakanavat, osaamisen kehittyminen ja koko ajan kansainvälistyvä toimintaympäristömme.

Globaalisti toimimme läheisessä yhteistyössä Ulkoministeriön kanssa. Toimimme tavallaan kotimaan verkoston ja globaalin verkoston solmupisteessä. Välitämme markkina- ja trenditietoa maailmalta Suomeen ja

autamme yrityksiä kasvamaan globaaleilla markkinoilla. Digitaalinen palvelutarjonta mahdollistaa palveluidemme saavutettavuuden ja toimintamme skaalaamisen. Muuten emme pysty palvelemaan koko ajan kasvavaa asiakasmäärää. Verkotoilla on myös erittäin tärkeä rooli meidän toimintamme onnistumisen kannalta.

Laki esitys on nähdäkseni linjassa jo käynnissä olevan toimintaympäristömuutoksen kanssa. Digitaalinen palvelukehitys on jo muuttanut asiakaskäyttäytymistä ja muutos tulee jatkumaan voimakkaana lähivuosina.

1.4. Digi- ja väestötietovirasto

Kokonaisuus vaikuttaa sinällään hyvältä, kunhan lopputuloksena on aidosti asiakkaan palvelutarpeesta lähtevä päätöksenteko.

Päätöksentekorakenne vaikuttaa lakiehdotuksessa moniportaiselta, kun siinä on valtioneuvoston ja ministeriön taso sekä toimielin. Digi- ja väestötietovirasto toivoo, että turhaa ja työllistävää byrokratiaa voitaisiin tässäkin mallissa välttää.

Yleisenä huomiona todettakoon, että covid19-pandemia on osoittanut tilanteiden muuttuvan hyvinkin nopeasti ja virastoissa tämä on tarkoittanut jatkuvan käyntiasioinnin muuttamista ajanvarauksella tapahtuvaksi.

Toisena esimerkkinä mainittakoon, että on alueita, joissa käyntiasioinnille on valtava kysyvä mutta toisaalta alueita joissa sitä ei käytetä juuri ollenkaan. Tällaisen vaihtelevuuden vuoksi Digi- ja väestötietovirasto toivoo malliin joustavuutta ja mahdollisuuksia tehdä osin toimipiste- tai asiointikanava kohtaisia päätöksiä palvelujen tarjoamisesta.

1.5. Elinkeinoelämän keskusliitto EK

EK tukee lain tavoitetta valtion tehtävien tuloksellisesta hoitamisesta sekä palvelujen järjestämisestä siten, että ne vastaavat eri asiakasryhmien tarpeeseen. Lain tavoitteeksi on myös kirjattu alueiden elinvoiman tukeminen, jolla viitataan muun muassa mahdollisuuksiin yritystoiminnan syntyä tai hakeutumiseksi alueelle.

Yritysten merkitys alueiden hyvinvoinnille on suuri. Sujuvat viranomaispalvelut ovat EK:n selvitysten mukaan yksi tärkeimmistä hyvistä alueellisen yritysilmapiirin osatekijöistä. EK katsoo, että tavoitteissa olisi syytä mainita painokkaammin, että lainsäädännön tavoitteena on myös yritysten toimintaedellytysten kehittäminen ja turvaaminen sekä elinkeinoelämän muuttuviin palvelutarpeisiin vastaaminen.

Valtion alueellisen läsnäolon strategian mukaisesti valtion palveluiden järjestämisen lähtökohtana ovat ensisijaisesti kattavat sähköiset palvelut, joita tukee monikanavainen palvelu mukaan lukien käyntiasiointi. Sähköiset viranomaispalvelut ovat viime vuosina kehittyneet hyvään suuntaan, mutta työ on yhä kesken. Tavoitteissa mainittu parempaan palvelutarpeeseen vastaaminen monikanavaisesti, yhteispalveluilla ja julkishallinnon toimijoiden yhteistyöllä on kannatettavaa. EK haluaa nostaa tässä yhteydessä esiin, että palveluprosessien ohella palvelujen sisältöön on kiinnitettävä huomiota. Viranomais- ja asiointipalvelujen osalta on keskeistä, että palvelut toimivat tasalaatuisesti alueesta riippumatta. Koko elinkeinoelämälle viranomaispalvelujen tärkeimpiä lähtökohtia ovat yhdenmukaiset tulkinnot ja käytännöt.

EK katsoo, että valtakunnallinen suunnitelma valtion palveluiden saatavuudesta ja toimintojen sijoittamisesta on tarpeellinen lähtökohta, joka edistää palveluiden kehittämistä kokonaisuutena. EK tukee mitattavien tavoitteiden asettamista suunnitelmaan ja etenkin suunnitelman tavoitteiden seuranta.

EK kannustaa määrittelemään toimielimen tehtävät selkeämmin ja painokkaammin. Koska toimielimeen kuuluisi näin laaja joukko viranomaisia, olisi heidän osaamistaan syytä hyödyntää huomattavasti vahvemmin esimerkiksi palvelujen poikkihallinnollisessa koordinaatiossa sekä palvelutarpeiden vastaamisen arvioinnissa.

Pykälässä määritellään tahot, joita toimielin kuulee. Jotta palvelutarpeisiin vastaamista voidaan arvioida kattavasti, olisi kuultavien tahojen joukossa oltava myös elinkeinoelämän edustajat.

1.6. Etelä-Karjalan liitto, Aluekehitys

On tärkeää, että valtio alueellisella läsnäolollaan strategiansa mukaisesti vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana. Vahvistamalla ja tukemalla alueilla olevaa omaleimaista osaamista valtion ja alueen välille syntyy kokonaisuuden kannalta parhaita, uusinajatteluja ratkaisuja tuottava kumppanuus.

Valtakunnallisen suunnitelman yhdeksi lähtökohdaksi tulisi Norjan mallin mukaisesti kirjata, että uudet valtion toiminnot tulisi ensisijaisesti sijoittaa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ja näin tukea maan alueellisesti tasavertaista kehittämistä ja alueiden elinvoimaa.

Ensisijaisesti uudet ja vanhat valtion palvelut tulisi siirtää paikkariippumattomaksi.

1.7. Etelä-Pohjanmaan liitto

Pidämme hyvänä lakiesityksen perusteluissa mainittua lähtökohtaa, että lailla pyritään vahvistamaan valtion alueellisen läsnäolon suunnitelmallisuutta ja kokonaisuuden koordinaatiota niin, että luovutaan yksittäisten yksikköjen ja toimintojen sijoittamisiin ja lakkauttamisiin perustuvasta toimintatavasta.

Pidämme kannatettavana myös sitä perusteluissa mainittua lähtökohtaa, että valtion palveluiden ja toimintojen läsnäoloa tarkasteltaisiin koko maan kattavasti ja että koordinaatio laajennetaan eräitä poikkeuksia lukuunottamatta kokonaisuutena koskemaan valtion toimipisteverkostoa ja palveluiden saatavuutta.

Strategisempi ja yli hallinnonalojen yli ulottuva politiikka ja käytännön yhteistyö palveluiden suunnittelussa on mielestämme hyvin perusteltua, mutta tähän tulee päästä myös käytännön toimissa.

1.8. Etelä-Savon maakuntaliitto

Etelä-Savon maakuntaliitto näkee kannatettavana, että säädettävällä lailla valtion alueellisen läsnäolon suunnitelmallisuutta ja kokonaisuuden koordinaatiota lisätään ja on yhtä mieltä siitä, että valtion läsnäololla vahvistetaan alueiden elinvoimaisuutta ja turvallisuutta. Etelä-Savon maakuntaliitto esittää, että osana suunnitelmia ja kokonaisuuden tarkastelua huomioidaan myös pitkän aikavälin kehitys Suomen eri alueilla. Etelä-Savossa valtion työpaikat ovat vähentyneet 2000-luvulla yli tuhannella työpaikalla (- 1 080), mikä vastaa jopa 33 prosenttia valtion työpaikoista maakunnassa. Alueellisen tasa-arvon, elinvoimaisuuden ja kokonaisuusturvallisuuden edistämisen näkökulmasta on tärkeää, että suunnittelussa huomioidaan alueiden erilaiset lähtökohdat ja jo tapahtunut kehitys siten, ettei alueellisia eroja yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevilla tulevilla päätöksillä entisestään syvennetä.

1.9. Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Aluehallintovirastojen piiristä katsottuna valtionhallinnon läsnäolon korostaminen alueellisen näkökulman sijaan on mielenkiintoinen linjaus. Läsnäolo -painotus saattaa tarjota ihmisille todellisen vapauden tehdä töitä ja saada tiettyjä palveluja paikkariippumattomasti, mikä on ehdottomasti positiivista. Toisaalta vaarana on,

että se voi merkitä toimintojen fyysisen sijoittumisen ja niiden kerrannaisvaikutuksien alueellisen merkityksen aliarviointia.

Valtionhallinnon läsnäolo -käsite edellyttää monia asioita, esimerkiksi toimivia verkkoyhteyksiä, applikaatioiden kehittämistä ja digipalvelujen käytön valmiuksien kehittämistä. Koronaepidemia on osaltaan kiihdyttänyt siirtymistä etäyhteyksien ja -palvelujen käyttöön.

Aluehallintovirastojen piiristä katsotaan, että kaupunki-maaseutu -ajattelusta luopuminen voi olla näkökulman perusteella joko positiivinen tai kyseenalainen asia.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin valtion palveluiden saatavuuden järjestämisestä sekä valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista ja niitä koskevasta valtakunnallisesta suunnittelusta. Lisäksi säädettäisiin toimivallasta tehdä sijoittamista ja palveluiden saatavuutta koskevia päätöksiä. Aluehallintovirastot pitävät näkökulman muutosta kannatettavana. Valtion tarjoaman palveluverkon kokonaisvaltainen tarkastelu ja pitkäjänteinen suunnittelu on hyvä lähtökohta. Paikkariippumattoman työskentelyn edistäminen on erittäin suositeltavaa ja välttämätöntäkin, jotta esityksen tavoitteisiin olisi mahdollista päästä.

Ehdotettua lakia sovellettaisiin valtion keskus-, alue- ja paikallishallintoviranomaisiin ja valtion liikelaitoksiin, kuten Senaatti- konsernin liikelaitoksiin. Aluehallintovirastot yhtyvät esityksen näkemyksiin siitä, että lain soveltaminen Senaatti- konserniin on sen tehtävien luonteen perusteella perusteltua.

Aluehallintovirastot katsovat esitetyn lain säätämisen lähtökohtaisesti perustelluksi esityksestä ilmenevin perustein. Kokonaisuutena ehdotus vaikuttaa lähtökohdiltaan ja analyysiltään sekä ehdotuksiltaan oikeansuuntaiselta.

Aluehallintovirastot katsovat, että niiden oma organisointi jo osaltaan toteuttaa samoja tavoitteita kuin nyt ehdotettu uusi säädös. Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 6 §:n mukaan aluehallintovirasto huolehtii sille säädettyjen tehtävien hoitamisesta toimialueellaan ja käyttää sille kuuluvaa toimivaltaa siten kuin siitä tässä tai muussa laissa säädetään. Aluehallintovirasto voi kuitenkin hoitaa tehtäviä myös useamman kuin yhden viraston toimialueella, jos toimialueen laajentamisella voidaan tehostaa virastojen toimintaa ja valtion henkilöstö- ja muiden voimavarojen käyttöä, parantaa palvelujen saatavuutta, edistää alueen suomen- ja ruotsinkielisen sekä saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995) tarkoitettua saamelaisten kotiseutualueella saamenkielisen vähemmistön kielellisten oikeuksien toteutumista tai turvata tehtävissä tarvittavan erityisasiantuntemuksen saatavuus taikka toimialueen laajentaminen on tarkoituksenmukainen muun vastaavan syyn vuoksi.

Aluehallintovirastot näkevät, että ehdotettu uusi sääntely merkitsisi alueiden kehittämisen kannalta aiempaa vaikuttavampaa lähtökohtaa. Aluehallintovirastot pitävät myös hyvänä, että esityksen perustelujen mukaan voidaan tarvittaessa tehdä intressipunnintaa 2 §:n 2 momentin mukaisten tavoitteiden välillä ja toimintojen sijoittamisesta päätettäessä myös eri alueiden välillä. Tämä mahdollisuus voi merkitä toisaalta myös haasteellisia arvottamistilanteita eri intressien kesken. Aluehallintovirastot korostavat alueellisina viranomaisina myös näkemystä, jonka mukaan valtion läsnäolo vaikuttaa alueella koettuun turvallisuuden tunteeseen myös muilla kuin perinteisillä turvallisuushallinnon aloilla. Turvallisuus ja turvallisuuden kokemisen tunne ovat keskeisiä ihmisen hyvinvointiin liittyviä asioita. Mitä valtion palveluiden läsnäolo tarkoittaa esimerkiksi harvaan asuttujen alueiden ihmisten turvallisuuden ja turvallisuudentunteen kannalta? Missä määrin se parantuu sähköisten palvelujen olemassaolon ansiosta?

Aluehallintovirastot näkevät, että yhteisten fyysisten palvelupisteiden ja niiden palvelutarjonnan kehittäminen on erittäin positiivinen asia erityisesti harvaan asuttujen alueiden kannalta.

Valtion toimitilastrategiaa uudistettaessa yhtenä tulokulmana on tilojen yhteiskäyttöisyys kaikille valtion virkamiehille. HAKE toteaa, että yhteiskunnallinen kehitys edellyttää uudenlaisten asiakaspalvelukonseptien luomista. Taustalla on digitalisoinnin lisäksi muun ohella valtion virastopalveluja tuottavan henkilöstön eläköityminen. Käyntiasioinnin muutoksesta johtuva asiakaspalvelun kehittämistyö on käynnissä

aluehallintovirastoissa.

HAKEn näkemyksen mukaan työskentelyn paikkariippumattomuutta ja monipaikkaisuutta voidaan edistää myös sillä, että virastolle ei enää nimitä päätoimipaikkaa, joka on tarpeeton nykyisessä digitaalisessa yhteiskunnassa. Valtion henkilöstö voisi sijoittua minne tahansa valtakunnan alueella. Tämä tukisi entisestään verkostomaista työskentelytapaa ja olisi omiaan vahvistamaan valtion työnantajakuvaa. Fyysinen toimipaikkaverkosto tukeutuu jatkossakin Senaatti-kiinteistöjen kiinteistömassaan.

Aluehallintovirastot näkevät jonkinlaisena haasteena sen, että hallituskausi on lopulta lyhyt aika pitkäjänteisemmän kehittämisen pohjaksi ja suunnitelmien toteuttamisen aikajänteeksi. Tarkoitusten ja keinojen painotukset vaihtelevat hallituskausittain. Aluehallintovirastot katsovat, että edellä mainitun perusteella olisi tarpeellista säätää asetustasolla ainakin valtioneuvoston suunnitelman valmistelun aikataulusta, ottaen huomioon sen, että hallituksen toimikausi voi jäädä poikkeuksellisesti myös normaaliakin lyhyemmäksi.

Aluehallintovirastot pitävät hyvänä, että 3 §:n 1 momentin sanamuodon perusteella suunnitelman tavoitteilla voi olla myös alueellisia painotuksia, jos alueellinen yhdenvertaisuus sitä edellyttää, esimerkiksi kielivähemmistöjen palveluiden turvaamiseksi.

Toimielimen osalta aluehallintovirastot pitävät tämän tyyppistä yhteistyön, tiedonvaihdon ja koordinaation foorumia tarpeellisena lain tavoitteiden saavuttamiseksi käytännön tasolla. Aluehallintovirastot toisaalta toteavat, että digitalisoituvassa yhteiskunnassa asiakaspalvelun määrää ei voida enää mitata pelkän fyysisen toimipaikkaverkoston ja käyntiasioinnin perusteella, vaan huomioon on otettava erityyppisten palvelukanavien kautta tapahtuva asioinnin kokonaisuus.

Aluehallintovirastot tulkitsevat esityksen toimivaltanormien perusteella, että ministeriön toimivaltasäännös ei tulisi sovellettavaksi aluehallintovirastojen sijoituspaikoista päätettäessä, koska aluehallintovirastoista annetussa laissa ja sen nojalla valtioneuvoston asetuksessa aluehallintovirastoista (906/2009) on erikseen säädetty aluehallintovirastojen lukumäärästä, toimialueista, nimistä, päätoimipaikoista ja muista toimipaikoista.

Aluehallintovirastoille jää 5 §:n 1 momenttia koskevien yksityiskohtaisten perustelujen (s. 19-20) perusteella epätietoisuutta, missä määrin ehdotettua ministeriön pidättämisoikeutta voitaisiin soveltaa aluehallintovirastoihin ja koskisiko mahdollinen pidättämisoikeus vain asiakaspalvelun saatavuuden järjestämiseen liittyviä päätöksiä. Aluehallintovirastojen päätoimipaikoista ja muista toimipaikoista on säädetty erikseen valtioneuvoston asetuksessa.

Aluehallintovirastot korostavat, että 5 §:n 3 momentin mukaisissa vaikutusarvioissa voitaisiin ottaa mukaan esimerkiksi tällä hetkellä jo laadittavien peruspalvelujen tilaa ja saatavuutta kuvaavat arvioinnit, kuten Peruspalvelujen tila-arviointi (KUTHANEK-arviointijaosto, vastuu VM:ssä KAO, yhteistyössä kunnat ja sektoriministeriöt) sekä aluehallintovirastojen suorittamat peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arvioinnit (Laki aluehallintovirastoista 4 §).

Esityksen 1 §:n 3 momentin perusteella viranomaisen vastaa siitä, että myös sen ulkoistama palvelu toteuttaa lain tarkoitusta ja tavoitteita. Sivulla 15 todetaan, että ennen palveluiden saatavuuteen liittyviä toimenpiteitä, esimerkiksi tarjouskilpailun järjestämistä ja hallintopäätöksen tai hankintasopimuksen tekemistä, viranomaisen tulee laatia 5 §:ssä tarkoitettu arvio. Lisäksi asianomainen ministeriö voisi pidättää asiassa päätösvallan, jos se arvioi ulkoistamisjärjestelyn merkittäväksi.

Aluehallintovirastot toivovat, että jatkovalmistelussa 5 §:n 3 momenttia selvennetään sen suhteen, mikä taho suorittaa arvioinnin ja millaisessa prosessissa eri tilanteissa ts. jos ministeriö pidättää viranomaisen päätösvallan tai ei pidätä viranomaisen päätösvaltaa itselleen.

Aluehallintovirastot toivovat myös, että 5 §:ää koskevien perustelujen sisältöä selkeytetään kokonaisvaltaisesti.

1.10. Geologian tutkimuskeskus

Työn tekemisen ja palveluiden tarjoamisen tapojen muuttuessa tällä hetkellä todella nopeasti on oleellista, että tulevaisuudessa valtion läsnäolon alueilla tulee perustua ensisijaisesti palvelutarpeeseen ja viranomaistoiminnan tehtävien järjestämiseen tuloksellisesti. Samalla on varmistettava, että monikanavainen ja muiden julkishallinnon toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö tuottaa mahdollisimman suuren hyödyn. Erityistä huomiota on kiinnitettävä julkishallinnon yhteisten työympäristöjen lisäämiseen ja ennen kaikkia niiden toiminnallisuuden kehittämiseen.

Kokonaisuuden kehittämisen pitkäjänteisyys on varmistettava. Todella nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä onnistuminen on mahdollista vain, jos uutta ajattelumallia viedään eteenpäin johdonmukaisesti, mahdollistaen samalla erilaisten mallien ja vaihtoehtojen kokeilu ja testaaminen siten, että yksittäisiä toimijoita ei sitouteta vaihtuvilla päätöksillä kustannuksiltaan kestävämpiin ratkaisuihin, jotka eivät tue toimijan toiminnan tehokasta ja vaikuttavaa toteuttamista.

Toimijoilla on säilytettävä sijoittumiseen ja palveluiden tuottamiseen tapaan riittävä päätösvalta. Tuloksellisen toiminnan ja vaikuttavuuden lisäksi tämä on välttämätöntä valtion työnantajakuvan ja sen tuoman kilpailukyvyn turvaamiseksi. Valtion tulee kyetä olemaan joustava ja mahdollistava työnantaja sekä luomaan todellisia monipaikkaisia ja paikkariippumattomia työnteon mahdollisuuksia.

Tärkeätä on, että asiakaskäyntinäkökulma ja asiantuntijavirastojen toiminta ilman fyysistä asiakaspalveluvelvoitetta tullaan erottamaan selkeästi. Digitaalisten palvelujen saatavuus ja laadukkuus on joka tapauksessa ehto tulevaisuuden palvelujen järjestämiselle, eikä keinotekoisia kytkentöjä erilaisten roolien välille tule päästää muodostumaan. Eri toimijoille tulee mahdollistaa toiminnallisin perustein tapahtuva yhteisten työympäristöjen kumppanivalinta. Näin voidaan saavuttaa tilanne, jossa sijoittumispaikkaan liittyvät päätökset kytkeytyvät olennaisesti myös työn tekemisen tapaan ja asiantuntijaviraston mahdollisuuteen järjestää toimintonsa parhaalla mahdollisella tavalla työn sisältöön ja järjestämiseen liittyvästä näkökulmasta. Tällä hetkellä GTK tekee voimakasta yhteistyötä VM:n kanssa tulevaisuuden monipaikkaisen työn kehittämisessä. Tehokkaimpaan ja vaikuttavuudeltaan parhaaseen alueelliseen läsnäoloon ja vaikuttavuuteen päästään moderneilla työvälineillä ja työn tekemisen tavalla, jotka mahdollistavat tuloksellisen toiminnan siellä, missä sille on selkeät toiminnalliset perusteet.

1.11. Helsingin kaupunki

Lain tarkoitus ja soveltamisalan rajaus ovat perusteltuja. Esitetyillä muutoksilla luovutaan perustellusti alueellistamisen kiinnittymisestä pääkaupunkiseudun ja muun maan väliseen tarkasteluun ja otettaisiin lähtökohdaksi sen sijaan valtion läsnäolon arviointi alueilla sekä palveluiden järjestäminen ja saatavuus.

Palvelurakenteen järjestämiseen liittyvien tavoitteiden lisäksi laissa säädettäisiin myös muista valtion alueelliseen läsnäoloon liittyvistä tavoitteista yleisellä tasolla kuten tavoitteesta vahvistaa elinvoimaisuutta. Tavoite tulisi kytkeä koko Suomen elinvoimaisuuden parantamiseen, mitä lakiesityksen koordinoitumpi toimintamalli voisi hyvin myös tukea. Riittävän laajat ja vahvat alueelliset asiantuntijakeskittymät ovat koko maan suotuisan kehityksen kannalta keskeisiä. Tältä osin on erityisen oleellista ottaa huomioon, että työpaikkojen siirto maakuntiin voi hidastaa Suomen talouskasvua ja heikentää työllisyyttä, kuten esimerkiksi VATT on tutkimuksessaan analysoinut (VATT 2013, Alueellistamisen taloudelliset vaikutukset). Työpaikkojen siirto ei ole myöskään tunnistettujen muutosvoimien, kuten kaupungistumisen perusteella relevantti keino tulevaisuudessa vastata kilpailukyvyn, talouden ja osaamisen haasteisiin. Jos alueellistamista tehdään, tulee sille löytyä perustelut. Jos alueellistaminen on perusteltua, sen tulee koskea uusia toimintoja, eikä vanhoja toimintoja tule siirtää edellä mainittujen ongelmien vuoksi.

Suunnitelman laatiminen voi parhaimmillaan toimia tarpeellisenä yhteensovittavana mekanismina, joka ohjaa tuloksekkaasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla valmistelua ja päätöksentekoa liittyen valtion palvelurakenteeseen ja palveluiden saatavuuteen. Kuitenkin hallituskausittain laadittava ja joustava suunnitelma voi jäädä myös vaikuttavuudeltaan heikoksi ja lyhytjänteiseksi. Yhtä hallituskautta pidempi suunnitelman aikajänne toisi tarvittavaa ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä asiaan. Lisäksi toimintaympäristön muutosten analysointi ja yhteisen tilannekuvan luominen julkishallinnon piirissä ovat keskeisiä jatkuvuutta ja strategisuutta lisääviä toimia, joilla voidaan ehkäistä suunnitelman mahdollista pistemäisyyttä.

Ottaen huomioon, että laissa ei säädetä keinoja ja toimenpiteitä määriteltyihin tavoitteisiin pääsemiseksi, on valtakunnallisen suunnitelman ja sen valmistelua tukevan toimielimen merkitys suuri. Mahdollisiksi keinoiksi on esitetty esimerkiksi julkishallinnon yhteiskäyttöisten tilojen lisäämistä sekä julkishallinnon yhteistyön ja – palveluiden kehittämistä. On kannatettavaa, että valtion ja kuntien yhteistyötä muun muassa palveluiden järjestämisessä edelleen kehitetään. Tähän kehittämiseen on tärkeää liittää toimintaympäristön jo toteutuneet ja ennakoitavat muutokset, kuten väestönmuutokset. Toimenpiteiden ja keinojen ei voida olettaa olevan yhtenevät koko maassa. Tämän vuoksi toimielimessä tulee olla mukana Kuntaliiton lisäksi myös eri kokoisten kuntien ja kaupunkien suora edustus. Lisäksi toimielimellä tulee olla selkeä rooli valtakunnallisen suunnitelman ja valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamiseen liittyvien vaikutusten arvioijana, jotta lakiesityksen tavoitetta pitkäjänteisestä toimintamallista voidaan vahvistaa myös tältä osin.

1.12. Hämeen liitto

Lakiesityksen taustalla olevan alueellistamisen uudistamisen strategian linjaukset ovat oikean suuntaisia ja kannatettavia. Ajatus valtion alueellisen läsnäolon perustumisesta palvelujen ja viranomaisten tehtävien järjestämisen tarpeeseen on oikea.

Toimintaympäristö on muuttunut ennakoituakin nopeammin. Työn sitoutuminen fyysiseen sijaintiin on vähentynyt entisestään. Valtion työpaikoissa toimimisen tulee olla mahdollista erilaisilla paikkakunnilla eri puolilla Suomea. Valtiotyönantajan läsnäolo on vähentynyt erityisesti seutukaupungeissa. Lakiesitys mahdollistaa alueiden elinvoiman vahvistamisen, mitä tulee hyödyntää täysimääräisesti.

Hämeen liitolla ei ole huomautettavaa itse lakiesityksen sisältöön.

1.13. Hätäkeskuslaitos

Lain soveltamisala ja sen rajoitukset ovat perusteltuja. Luopuminen valtion yksiköiden ja toimintojen jaottelusta sillä perusteella, että sijaitsevatko ne pääkaupunkiseudulla tai sen ulkopuolella on erittäin hyvä.

Lain soveltamisala ja sen rajoitukset ovat perusteltuja. Luopuminen valtion yksiköiden ja toimintojen jaottelusta sillä perusteella, että sijaitsevatko ne pääkaupunkiseudulla tai sen ulkopuolella on erittäin hyvä.

Tavoitteet palveluiden saatavuudesta ja alueellisesta läsnäolosta palvelutarpeen mukaan on kannatettava.

1.14. Iisalmen kaupunki, Iisalmen kaupunki

Tällä hetkellä voimassa ollut laki on jäänyt vaikutuksiltaan vajaaksi, joten uudelta lailta toivotaan johdonmukaista, määrätietoista ja pitkäaikaista sitoutumista asetettuihin alueellistamisen tavoitteisiin. Hallituksen esityksessä korostetaan useassa kohdin alueiden elinvoimaisuutta ja uusia palveluja järjestettäessä voidaan tämä näkökohta ottaa joustavasti huomioon, jos katse nostetaan pääkaupunkiseudun ja maakunnallisten keskittymien yli kansalaisten asuinseuduille.

Lainkohdassa ei ole otettu riittävässä määrin huomioon pääkaupunkiseudun ja maakuntien kasvukeskusten ulkopuolisia alueita, joista hallituksen esityksessä kohdassa 2 sivulla 7 puhutaan taantuvina alueina. Tässä kohdin on varmistettava, että edustus toimielimessä on konkreettisesti pienten ja keskisuurten kuntien sekä seutukaupunkien alueilta ns. taantuvista alueista. Pykälässä mainitut edustettavat tahot taitavat tulla pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulta tai suurista kasvukeskuksista.

1.15. Ilmatieteen laitos

Ilmatieteen laitos on tutustunut HE-luonnokseen ja pitää siinä esitettyjä perusteluja sekä esitettyä kokonaisuutta kannatettavana.

1.16. Imatran kaupunki, Konsernipalvelut

On tärkeää, että valtio alueellisella läsnäolollaan strategiansa mukaisesti vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana. Vahvistamalla ja tukemalla alueilla olevaa omaleimaista osaamista syntyy valtion ja alueen välille kokonaisuuden kannalta parhaita, uusinajatteluja ratkaisuja tuottava kumppanuus.

Valtakunnallisen suunnitelman yhdeksi lähtökohdaksi tulisi Norjan mallin mukaisesti kirjata, että uudet valtion toiminnot tulisi ensisijaisesti sijoittaa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle ja näin tukea maan alueellisesti tasavertaista kehittämistä ja alueiden elinvoimaa.

1.17. Juko ry

Juko ry katsoo, että kertaluontoinen 100 000 euron lisäys toimintamenomomentille ei todennäköisesti ole riittävä huomioiden lakiluonnoksen muutostarpeet henkilöstöön ja hallintoon kohdistuvan muutoksen huomioimiseksi.

Lausunnon pääasiallinen sisältö:

- Lakiluonnoksen kokonaisarvioinnin ja sen vaikuttavuuden arvioinnin kannalta JUKO ry esittää lakiluonnoksen tarkoituksen ja soveltamisen täydentämistä henkilöstöpoliittisesta näkökulmasta.
- Juko ry katsoo, että Suunnittelun seurantaan ja koordinaation nimettävään toimielimeen tulee nimetä edustajat henkilöstöjärjestöistä.
- JUKO ry muistuttaa, että osa esityksistä saattaa edellyttää virka- ja työehtosopimusten tai virkamieslain säädösten muuttamista, jotta lakiluonnoksen tavoitteena oleva ”alueellinen läsnäolo” voidaan toteuttaa lakiluonnoksen hengen mukaisesti. Tämä edellyttää ajallisesti yhtäaikaista toteuttamista lainsäädännössä esitettyjen toimenpiteiden kanssa.
- Valtioviranomajan vastuukysymykset paikkariippumattomaan työhön liittyen tulee selvittää.
- Yhteiskäyttöisten tilojen verkosto tulee olla riittävän kattava koko Suomi huomioiden. Virastojen mahdolliset maakuntakeskuksissa sijaitsevat yhteiskäyttötilat, ns. toimistohotelit, eivät ole riittävä toimipisteverkosto paikkariippumattoman työn toteutumiseen, eikä asiakkaiden palvelemiseen.
- Pidättämistoimivallan laajentaminen vaatii yhteistoiminnan järjestämisen huomioimista.
- Monikanavaiset ja monipaikkaiset palvelut eivät vähennä työmäärää. Sen sijaan asioiden taustavalmistelu digipalveluille, yhä laajemmat toiminta-alueet, siirtymiset, erilaisten asiakasryhmien huomioiminen alueille, sekä uusi hallinnon yhteistyömalli lisäävät kontaktien määrää ja sitä kautta työn kuormittavuutta.
- Lakiluonnoksessa tulisi arvioida valtion henkilöstön suuruutta tulevaisuudessa.

1.18. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry pitää lakiehdotusta kannatettavana. Digitalisaatio on muuttanut työn tekemistä myös valtiolla. JHL pitää hyvänä, että valtion palveluiden saatavuuden järjestämistä sekä valtion

yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista on sovittu keskitetysti ja toimintoja pystytään tarkastelemaan kokonaisuutena ja suunnittelemaan pitkäjänteisesti koko maan tasolla.

JHL pitää tärkeänä, että sovellettaessa lakia valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista, hyödynnetään monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden mahdollisuuksia.

1.19. Jyväskylän kaupunki

-Kuntien kuuleminen ja yhteistyö kuntia/kuntalaisia koskevissa valtion palveluiden sijoittamista ja saatavuutta koskevissa muutoksissa on tärkeää. Muutosten vaikutusten arviointi on tehtävä varhaisessa vaiheessa yhdessä asianomaisten kuntien kanssa.

-Digitaalisen asioinnin kehittämiseen sekä monipaikkaisen työnteon edistämiseen on valtionhallinnossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

-Merkittävien yksiköiden tai toimintojen perustamis- tai lakkauttamishankkeet sekä palveluiden merkittävimmät saatavuutta muuttavat hankkeet tulee sisällyttää velvoittavina valtakunnalliseen suunnitelmaan ja niiden toimeenpanoa suhteessa 2 §:ssä säädettyihin tavoitteisiin tulee seurata. Merkittävyyden käsite on määriteltävä mahdollisimman yksiselitteisesti.

-Valtakunnallista suunnitelmaa laadittaessa toimielimellä tai vähintään toimielimen asettavalla valtiovarainministeriöllä tulisi olla toimivalta mm. sen arvioimiseksi, onko tietty yksikön tai toiminnon perustamis-/lakkauttamishanke vaikutuksiltaan merkittävä ja siten suunnitelmaan sisällytettävä, mikäli asiasta on eriävä näkemys vastuuministeriön ja toimielimen/valtiovarainministeriön kesken.

-Lausunnossa esitetään, että lain voimaantulon jälkeen erikseen määritellyn siirtymäajan ajan ministeriön toimivaltaa rajattaisiin siten, että mikäli merkittävä virasto/yksikkö halutaan perustaa pääkaupunkiseudulle, se ei olisi pelkästään ministeriön oma päätös vaan vaatisi esimerkiksi valtiovarainministeriön puollon tai valtioneuvoston yleisistunnon käsittelyn.

1.20. Kansaneläkelaitos

Kansaneläkelaitos pitää lakiehdotusta kannatettavana. Vaikka lakia ei sovelleta Kansaneläkelaitokseen, Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta on hyvä, että valtion palveluiden saatavuuden järjestämistä sekä valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista on sovittu keskitetysti ja toimintoja pystytään tarkastelemaan kokonaisuutena ja suunnittelemaan pitkäjänteisesti koko maan tasolla. Kansaneläkelaitos haluaa jatkossakin kehittää tila- ja palveluyhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Palvelujen järjestämisessä tulee huomioida eri asiakasryhmien palvelutarpeet. Kansaneläkelaitos kannattaa julkishallinnon tilayhteistyötä ja muuta asiakasyhteistyötä, jossa huomioidaan myös kuntien palvelut. Kela pitää hyvänä ehdotusta siitä, että tavoitteena on digitalisten ja fyysisten palveluiden muodostaman kokonaisuuden entistä vaikuttavampi yhteensovittaminen.

Kansaneläkelaitos kannattaa ajatusta, että se on mukana toimielimessä.

1.21. Kemijärven kaupunki

Alueellistamisessa tulee vahvasti edistää uusien valtion virastojen sijoittumista pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Hajasijoittamalla valtion toimintoja kustannuksiltaan edullisimmille alueille on mahdollista saavuttaa kustannussäästöjä.

1.22. Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajavirastolla ei ole lausuttavaa.

1.23. Korkein hallinto-oikeus

Korkeimmalla hallinto-oikeudella ei ole lausuttavaa.

1.24. Kuopion kaupunki

Laissa säädetään valtion palvelujen saatavuuden järjestämisestä sekä valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista. Lisäksi siinä säädetään toimivallasta tehdä sijoittamista ja palvelujen saatavuutta koskevia päätöksiä. Lain tavoitteissa painottuu erityisesti valtion palvelujen saatavuus, minkä lisäksi esille nostetaan elinvoimaisuus, turvallisuus ja valtion kilpailukyky työnantajana.

Laki ei suoranaisesti ota kantaa siihen tullaanko, sillä edistämään tasapainoisempaa alueellista kehitystä vai ei. Nämä linjaukset tehtäen valtakunnallisessa suunnitelmassa.

Vaikka laissa luovutaan alueellistamisen käsitteestä ja korvataan se valtion läsnäolon termillä, niin tämä ei saa tarkoittaa sitä, että valtion virastoista ja yksiköistä kokonaan luovutaan alueilla tai että kaikki uudet virastot sijoitetaan keskitetyksi pääkaupunkiseudulle. Alueen elinvoiman näkökulmasta katsottuna on aivan eri asia, onko alueella esim. tutkimusyksikkö vai muutama etätöskentelevä tutkija. Valtion toimintojen alueellisella sijoittamisella on edelleen vaikutusta maan tasapainoiseen kehitykseen. Osaamiskeskitymissä valtion tutkimuskeskukset ovat tärkeä osa innovaatioekosysteemejä.

Kaupungin näkökulmasta katsottuna odotukset ovat avoimemmalle valmistelulle ja yhteistyölle, kun valtion palveluihin suunnitellaan muutoksia.

1.25. Kurikan kaupunki

Työpaikkojen lisääntyminen ja samalla työpaikkojen kerrannaisvaikutus mahdollistuu, jos tarjolla on esimerkiksi valtionhallinnon asiantuntijatehtäviä alueellisesti ja paikallisesti. Eri sektoreiden toimijat tuovat lisäarvoa toimintaympäristöön ja kokonaisturvallisuuteen sekä luovat muuttohalukkuutta maaseudulle, kun asiantuntijatehtäviä on tarjolla.

Monipaikkainen työnteko ja mahdollisuudet siihen on tämän päivän yhteiskunnassa tärkeä asia, koska yhä useammin työpaikan sijainnin ei tarvitse määrittää asuinpaikkaa. Toisaalta taas perheelliset maaseutualueelle mahdollisesti haluavat eivät tee muuttopäätöstä, mikäli kunnan palveluverkkoa supistetaan. Lisäksi suunnitelman perustuminen tutkittuun tietoon on erityisen merkittävä asia.

1.26. Kymenlaakson liitto

Alueellistamisen uudistaminen on kannatettava asia, mutta digitalisaation suomien mahdollisuuksien alle ei tule peittää sitä tosiasiaa, että valtion työpaikkoja tulee jatkossakin voida sijoittaa myös PKS:n ulkopuolelle ja erityisesti väkirikkainta Etelä-Suomea ja sen maakuntia unohtamatta.

Aiemmissä kommentteissa Kymenlaakson liitto kiinnitti huomiota ns. lähikatvealueeseen, johon se muutaman muun Etelä-Suomen maakunnan kanssa Etelä-Suomessa kuuluu. Maakunta ei ole pääkaupunkiseutua (PKS), mutta sen välittömässä läheisyydessä, joten omaa lentokenttää tai muuta kaukaisempien maakuntien toimintaa ei ole eikä tarvita. Toisaalta maakunta on jo niin kaukana pääkaupunkiseudusta, että se ei pääse nauttimaan niistä työssäkäyntialueen eduista, joita toimintojen keskittäminen PKS:lle toisi.

Lain tarkoituksen ja soveltamisalan huomiot ovat oikeita:

Toimivalta selkiytyisi tulkinnanvaraisuuksien osalta Kymenlaakson liiton kannalta. Alueiden elinvoimaisuuden ja turvallisuuden kannalta tulisi alueisiin (maakuntiin) olla erityisesti yhteydessä päätöksiä tehtäessä.

Digitalisaatio on tärkeä työkalu, mutta sen tuomiin mahdollisuuksiin vetoamalla ei saisi jättää huomioon ottamatta näitä näkökohtia.

1.27. Kynnys ry

Kynnys ry tarkastelee ehdotuksia vammaisten ihmisten oikeuksien näkökulmasta. Erityisesti huomioon otettavia asioita ovat esteettömyys ja saavutettavuus sekä vammaisten ihmisten työllistäminen. On tärkeää edistää kaikille sopivien palvelujen kehittämistä, jotka vaativat mahdollisimman vähän yhdenvertaisuuden edellyttämiä erillisiä mukautuksia.

YKn vammaisyleissopimuksen mukaan, jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla.

Hallituksen esitys tukee lähtökohtaisesti YK:n vammaisyleissopimuksen periaatteita ja velvoitteita ja vammaisten ihmisten oikeuksia. Esitys vaatii joitakin täsmennyksiä, esimerkiksi vammaisten ihmisten osallistamiseen liittyen.

1.28. Lapin liitto/ Lapin pelastuslaitos

Lain taloudellisissa vaikutuksissa on arvioitu noin 100 000 euron lisäkustannukset valtiovarainministeriölle, mutta kuntakumppanuuden ja muun yhteistyön kautta sekä siirtämällä toimintoja edullisemmille alueille toimia, valtio saa huomattavia kustannussäästöjä alueellistamisprosessin uudistamisesta. Korvaukset sopimuksista tulee saattaa kustannuksia ja kustannuskehitystä vastaavalle tasolle.

Lapissa on kokemuksia siitä, kun valtio lakkauttaa kasvokkain tapahtuvaa palvelua kuntien alueella; se lisää kunnan palvelupainetta. Tarve kasvokkain tapahtuvalle palvelulle ei poistu, vaan se haetaan toiselta viranomaiselta, usein kunnalta, joka ei voi lakata tarjoamasta palveluja.

Ruotsin mallin mukaisesti suomalaisessa alueellistamisessa tulee vahvasti olla tavoite, että uudet valtion virastot sijoitetaan pääkaupunkiseudun ulkopuolelle.

Lapissa on hyviä kokemuksia valtion alueellistamispäätöksistä, kuten entinen Haltik Rovaniemellä.

1.29. Lappeenrannan kaupunki

On tärkeää, että valtio alueellisella läsnäolollaan strategiansa mukaisesti vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana. Vahvistamalla ja tukemalla alueilla olevaa omaleimaista osaamista syntyy valtion ja alueen välille kokonaisuuden kannalta parhaita, uusina ratkaisuja tuottava kumppanuus.

1.30. Lieksan kaupunki

Vaikka toimintojen taloudellisesti tarkoituksenmukainen järjestäminen on keskeinen tavoite, olisi huolehdittava, että kehittäminen ei tarkoita vain säästötoimia ja toimintojen mekaanista supistamista. Taloudellisia säästöjä ei saa myöskään hakea jakamalla yhteispalvelupisteiden ja yhteiskäyttötilojen kustannuksia eri toimijoiden kesken epäoikeudenmukaisesti siten, että valtio hyötyy toisen osapuolen kustannuksella. Sijoittamispäätösten pitäisi perustua kokonaisarviointiin palvelutarpeesta ja valtionhallinnon yksikön merkityksestä alueen elinvoimalle ja turvallisuudelle.

1.31. Liikenne- ja viestintäministeriö

Ei lausuttavaa

1.32. Lohjan kaupunki

Lohjan kaupunki pitää tärkeänä saumatonta yhteistyötä eri julkisten toimijoiden välillä ja painottaa ennakoivan informaation ja kuulemisen merkitystä myös ao. lain alalla. Alueellisen kehittämisen näkökulmasta on tärkeää tukea kunkin alueen omaa osaamista ja elinvoimaisuuden säilymistä.

1.33. Maa- ja metsätalousministeriö

Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan on erittäin hyvä, että on lähdetty uudistamaan alueellistamislainsäädäntöä ja keventämään toteutusmallia. Hyvää on myös se, että palvelutarve ja sitä kautta palvelurakenne on laitettu tärkeiksi painopisteiksi uudistuksessa. Myös hallituskausia pidempikestoista kehittämistä pidetään hyvänä, sillä muutokset vaikuttavat paitsi valtionhallinnon henkilöstöön, niin erityisesti palveluiden käyttäjinä oleviin kansalaisiin ja erityisesti asiakkaiden kannalta arvioituna, toteutusmallit eivät voisi olla kovin usein muuttuvia. Helsingin Sanomissa olleessa artikkelissa käsitellyn onnellisuustutkimusten mukaan, toimivat instituutiot lisäävät ihmisten tyytyväisyyttä ja Suomessa instituutioiden toiminta on koettu olevan maailman huippua. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan arvioida, että toimintojen alueellistamisessa on hyvä huomioida, että kansalaisten luottamusta ei menetetä. Tärkeinä asioina maa- ja metsätalousministeriö pitää myös esitykseen kirjattuja tavoitteita valtion tehtävien tuloksellisesta hoitamisesta ja asiakaspalvelun saatavuudesta eri asiakasryhmien palvelutarpeeseen. Maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan esitys tukee julkisen hallinnon uudistamisen tavoitetta, jossa vahvistetaan alueiden elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana.

Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tietyn viraston palvelurakenteeseen tehtävät muutokset ovat yleensä pitkäkestoisia ja ulottuvat useamman vaalikauden ajalle. Voisi olla tarkoituksenmukaista perustaa säännönmukainen valtionhallinnon neuvottelukunta, joka tarkastelisi valtion palvelurakenteen kehittämistä pitkällä aikavälillä. Kullakin hallinnonalalla tulee olla selkeä vastuu omasta palvelurakenteestaan ja neuvottelukunta käsitelisi valtion palvelurakenteen kehittämistä kokonaisuudessaan. Myös Senaatti-kiinteistöt voisi olla mukana neuvottelukunnassa. Virastojen kannalta palvelurakenne on keskeinen kysymys; toimitilakulut ovat henkilöstökulujen jälkeen suurin kuluerä virastojen taloudessa. Kaiken kaikkiaan olisi paikallaan yhdistää ja ottaa käyttöön parhaat puolet vaihtoehdoista 1 ja 2.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan maksajavirastotehtävät eivät ole lain soveltamisalan ulkopuolella. Kun maksajavirastotehtävissä on kysymys valtion palveluista, maa- ja metsätalousministeriö lienee mukana tässä myös maksajavirastotehtävienkin osalta. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että lain soveltamisalaan kuuluva viranomaisen vastaisi siitä, että palveluiden saatavuus on järjestetty 2 §:ssä säädettyjen tavoitteiden mukaisesti myös sellaisen palvelutehtävän osalta, jonka se on siirtänyt lain soveltamisalaan kuulumattomalle taholle (kuten maksajavirastotehtävät kuntien muodostamille YTA-alueille). Hallinnollisen palvelutehtävän ulkoistaminen ei poista viranomaisen tämän lain mukaisia vastuita eikä siirrä sitä lain soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka tehtävän hoitaja ei kuuluisikaan lain soveltamisalaan.

Kun valtioneuvoston laatima suunnitelma perustuu hallinnonalarajat ylittävälle kokonaiskuvulle valtion palveluiden tarpeen ja saatavuuden sekä yksikköjen ja toimintojen sijoittumisen tilasta, niin miten tämä suhtautuu maksajavirastovaatimukseen? Suomea sitovien EU:n maatalousrahastojen tukimaksuihin oikeutetun akkreditoidun maksajaviraston (Ruokavirasto) delegoidessa tehtäviä (delegoitu mm. kuntien YTA-alueille ja ELY-keskuksille) tulee EU-asetuksista vaatimuksia mm. yksiköiden henkilöresursseista, joihin liittyy mm. EU-rahastoja koskevat kansallista tiukemmat esteellisyysvaatimukset, tehtävän hoidon vastuuttamisesta useammalle henkilölle (kahden silmäparin periaate) yms. Miten tämä sovitetaan yhteen esim. lakiesityksen tuloksellisuutta ja palvelun saatavuuden vastaavuusvaatimukseen eri asiakasryhmien palvelutarpeeseen? Tilannehan voi olla, että jos noudatetaan sitovaa EU-vaatimusta ja lakiesityksen mallia yhtä aikaa, henkilöresurssimittaus johtaa siihen, että toiminta ei ole tuloksellista, mutta vastaa paremmin saatavuusvaatimukseen. Miten otetaan huomioon sähköisen asiainnin kehitys? Onko lakiesityksessä otettu

huomioon maakuntavalmistelu eli onko sen mukaiset sijoitusratkaisut lakiesityksen toimintaperiaatteiden mukaisia jo itsessään?

1.34. MMM, Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö

Esitetyt muutokset ovat pääasiallisesti hyviä ja kannatettavia. Lakiesityksen tavoitteena on uudistaa valtion alueellista läsnäoloa säätelevää lainsäädäntöä vastaamaan paremmin toimintaympäristön nykyiseen ja ennakoituun tulevaan muutokseen. Valtion digitaalista ja fyysistä palveluverkkoa pyritään ohjaamaan vahvemmin kokonaisuutena vastaamaan alueellisen läsnäolon tavoitteisiin. Esityksellä tavoitellaan lisäksi valtion viranomaistehtävien tuloksellisuuden parantamista, sekä varmistamaan eri asiakasryhmien palvelutarpeeseen vastaaminen siten että yhdenvertaisuus, kielelliset oikeudet ja muut perusoikeudet toteutuvat. Esityksen tavoitteena on luoda uusi toimintamalli nykyistä vaikuttavampaa ja pitkäjänteisempää valtioneuvostotasosta poikkihallinnollista suunnittelua, ohjausta ja seurantaa varten.

Nämä ovat kaikki kannatettavia tavoitteita. Nykyisessä nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa on tärkeää, että kokonaisuutta koordinoidaan ja myös seurataan. MANE sihteeristö painottaa, että tavoitteiden toteutuksessa alueilla tulee huomioida eri alueiden lähtökohdat sekä yhteistyömahdollisuudet alue- ja paikallishallinnon lisäksi myös yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Valtion viranomaisten palvelu- ja toimipaikkaverkkoon vaikuttavat 2020-luvulla monet muutostekijät, joista sähköisten palvelujen ja niiden käytön lisääntyminen on niistä keskeisin. Lisäksi palvelu- ja toimipaikkaverkkoon vaikuttavat myös väestömuutokset ja kaupungistuminen, asiakaspalvelun osalta käyntiasiointimäärien merkittävä vähentyminen, paikkariippumattoman työn lisääntyminen, kansalaisten monipaikkaisuus sekä niukkenevat taloudelliset resurssit.

MANEn sihteeristö painottaa, että sähköisten palveluiden perustana tulee olla huolettomasti toimivat ja tasalaatuiset tietoliikenneyhteydet kaikkialla Suomessa. Lisäksi on panostettava sähköisten palveluiden osaamisen vahvistamiseen sekä palvelun helppokäyttöisyyteen. Myös valtion palveluiden fyysinen läsnäolo tulee varmistaa alueellisen yhdenvertaisuuden, kokonaisturvallisuuden ja alueiden elinvoiman näkökulmasta riittävällä tavalla. Tämän on syytä tehdä kumppanuudessa kansalaisjärjestötoimijoiden kanssa paikallisella ja alueellisella tasolla.

Asetettavan toimielimen rooli valtion toimintojen alueellista ulottuvuutta koskevan lainsäädännön toteutuksessa on merkittävä, vaikka se ei itse teekään päätöksiä, vaan toimielimen toiminta rajoittuu lähinnä valmisteluun, ehdotusten tekemiseen, tiedon keräämiseen, seurantaan ja arviointiin. Tärkeää on, että tietoa kerätään riittävän tarkasti, esimerkiksi paikkatietopohjaisesti, mikä vaatii tilastoinnin kehittämistä toimielimen työn tueksi. Toimielin tulee työssään riittävällä laajuudella kuulla alue- ja paikallishallintoa.

On tärkeää, että lain voimaantulon yhteydessä arvioidut lisäresurssit huomioidaan realistisesti.

1.35. MMM, Saaristoasiain neuvottelukunta

Saaristoaisain neuvottelukunta pitää esityksiä valtion palveluiden ja toimintojen saatavuudesta pääosin hyvinä. Neuvottelukunta pitää tärkeänä, että palveluiden saatavuuden järjestämisessä otetaan huomioon erilaiset alueet sekä erilaiset yhteistyömahdollisuudet ja toimintatavat palveluiden järjestämiseksi. Sähköiset palvelut ovat kannatettavia, mutta sitä ennen tulee varmistaa, että tietoliikenneyhteydet ovat toimivat koko maassa. On myös tärkeää, että osa valtion palveluista on jatkossakin fyysisesti läsnä.

1.36. Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.

MTK pitää lain tarkoitusta ja soveltamisalaa tarkoituksenmukaisena. Viime vuosina toimintaympäristö on muuttunut nopeasti, tämä tulee huomioida palvelujen järjestämisessä. Koronakriisi on entisestään kiihdyttänyt etätyötä, paikkariippumattomuutta ja digitaalisten palveluiden kehittämistä.

Kaikkiaan lain tarkoitus säätää valtion palveluiden saatavuudesta sekä toimintojen ja yksiköiden sijoittamisesta tavoitteista kokonaisvaltaisesti on kannatettava. Jatkotyössä tulee huomioida, että digitaaliset ja fyysiset palvelut täydentävät toisiaan. Niin kauan, kun kiinteissä nopeissa verkko-yhteyksissä on

katvealueita Suomessa, voi palvelujen digitalisaatio lisätä eriarvoisuutta. Digiverkkojen investointivelkaa on nopeasti pienennettävä.

1.37. Maahanmuuttovirasto

Maahanmuuttoviraston näkemyksen mukaan laki konkretisoi perustuslain yhdenvertaisuusperiaatetta ja hallintolain vaatimuksia palvelujen järjestämisestä. Maahanmuuttoviraston palvelujen saatavuus on suunniteltu jo entuudestaan näiden periaatteiden mukaisesti ja lailla ei siten olisi merkittäviä käytännön vaikutuksia Maahanmuuttoviraston toimintaan.

1.38. Maanmittauslaitos

Maanmittauslaitos kannattaa alueellistamislainsäädännön uudistamista esitetyllä tavalla. Valtion läsnäolon tulee perustua kullakin alueella palvelujen kysyntään eli niiden tarpeeseen sekä julkishallinnon palvelurakenteen optimointiin. Lisäksi toiminnot tulee järjestää mahdollisimman tehokkaasti ja tuloksellisesti. Ensisijaisesti yksittäisten virastojen tai toimintojen yksilulotteisesta alueellistamisesta tulee luopua sekä suunnitella läsnäoloa hallinnonalat ylittäen, ennakoiden ja tunnistetut tulevaisuuden kehityssuunnat huomioon ottaen.

1.39. Metsähallitus

Liikelaitokset eivät ole olleet nyt luonnosteltua lakia edeltäneen alueellistamislainsäädännön soveltamisalan piirissä. Metsähallitus katsoo, että niitä ei tulisi myöskään nyt tulevan lain soveltamisalaan sisällyttää.

Lakia ei olisi jatkossakaan tarkoitus soveltaa esim. muuhun valtiosta erilliseen julkishallintoon, myös osa valtionhallintoon kuuluvasta toiminnasta ja muun muassa valtiota lähellä oleva välillinen julkishallinto on rajattu soveltamisalan ulkopuolelle.

Luonnoksessa esitetään, että lakia kuitenkin sovellettaisiin jatkossa myös valtion liikelaitoksiin, joita ovat Senaatti-konsernin liikelaitokset ja Metsähallitus. Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi liikelaitoksen määräysvallassa oleviin yhtiöihin eikä liikelaitoksiin sovellettaisi lain 5 §:ää eli niitä ohjaavilla ministeriöillä ei olisi toimivaltaa tehdä niiden yksikköjen ja toimintojen sijaintia koskevia päätöksiä.

Metsähallituksen lakisääteisenä tehtävänä erityisen valtion liikelaitoksen muodossa on käyttää, hoitaa ja suojella hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta kestävästi. Metsähallituksen tulee toimia tuloksellisesti. Metsähallitus harjoittaa toimialallaan liiketoimintaa laissa säädettyjen ja valtion talousarviossa täsmennettyjen yhteiskunnallisten velvoitteiden puitteissa ja hoitaa sille säädettyjä julkisia hallintotehtäviä. Metsähallitus toimii liiketaloudellisten periaatteiden sekä eduskunnan sille hyväksymien palvelutavoitteiden ja muiden toimintatavoitteiden mukaisesti. Metsähallituksen liiketoiminnan toimialana on sen hallintaan osoitetun valtion maa- ja vesiomaisuuden taloudellinen hyödyntäminen sekä maa- ja vesiomaisuuden hallintaan liittyvää liiketoimintaa harjoittavien tytä- ja osakkuusyhtiöiden osakkeiden hallinnointi. Metsätaloutta Metsähallitus harjoittaa Metsähallitus Metsätalous -osakeyhtiössä. Metsähallituksen muita tytäryhtiöissä harjoitettavia liiketoimintoja ovat maa-ainesliiketoimintaa ja siementuotanto. Sen lisäksi Metsähallitus harjoittaa liiketoimintanaan maa- ja vesialueita koskevaa vuokraus- ja myyntitoimintaa ja hanke- ja kehitystoimintaa. Metsähallitus vastaa tytä- ja osakkuusyhtiöidensä omistajaohjauksesta siten kuin valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta annetun lain (1368/2007) 6 §:ssä säädetään. Luonnoksessa todetaan, että laki ei koskisi markkinaehtoista liiketoimintaa: ”Ehdotetun lain ja valtakunnallisen suunnitelman tavoitteet eivät käytännössä sovellu sellaisiin liikelaitoksen toimintoihin, jotka toimivat kilpailutilanteessa markkinoilla, mikäli nämä voidaan erottaa liikelaitoksen muusta toiminnasta.” Edellä luetellut lakisääteiset Metsähallituksen tehtävät ovat merkittävältä osaltaan toimintaa markkinoilla.

Luonnoksessa tuodaan esille eduskunnan liikelaitoksiin vuotuisina palvelu- ja muina toimintatavoitteina kohdistama ohjaus ja että laissa tarkoitettu yhtenäinen suunnittelu ei saisi olla yhteensopimatonta liikelaitoksille asetettujen tavoitteiden kanssa. Eduskunnan hyväksymät tavoitteet ovat ensisijaisia. Todetaan myös, että perustuslain 84 § 4 momentin mukaan valtion liikelaitosten toiminnan ja talouden perusteista säädetään lailla ja liikelaitoksia koskevia tuloarvioita ja määrärahoja otetaan talousarvioon vain siltä osin kuin lailla säädetään. Liikelaitos ei perustuslaillisesta asemastaan johtuen ole valtion talousarviolain tai -asetuksen mukainen tilivirasto kuten muut lain soveltamisalan piiriin ehdotetut toimijat.

Liikelaitoksen organisaatiolainsäädäntöön, säädettyyn johtamisjärjestelmään ja toimielinten vastuisiin ja ohjausmalliin esitetty lakisääteinen velvollisuus valtakunnalliseen suunnitteluun sopii huonosti ja olisikin vielä jatkossa arvioitava soveltamisalan laajenuksen perusteiden riittävyttä ja pitävyyttä suhteessa siihen, mitä liikelaitoksista on säädetty. Ehdotettu soveltamisalan laajentaminen istuu huonosti myös Metsähallituksen mittavaan markkinaehtoiseen liiketoimintaan niin tytäryhtiöissä kuin emokonsernissa.

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävät, liiketoiminta ja muu toiminta on katsottu tarkoituksenmukaiseksi organisoida liikelaitosmuotoon näiden toimintojen yhteensovittamisen ja synergiaetujen edistämiseksi valtion maiden ja vesien hallinnan monipuolisissa tehtävissä. Nämä lainsäädännön tavoitteet määräävät Metsähallituksen johtamista ja ohjausta. Alueellinen toiminta on Metsähallituksen toiminnan ydintä. Metsähallituksen toiminta sijoittuu tällä hetkellä 66 eri toimipaikkaan 51 kunnassa. Vakituisten henkilöstön määrässä liiketoimintaa ja julkisia hallintotehtäviä hoitava henkilöstö on toimipaikoissa lähes yhtäläisesti edustettuna, liiketoiminta hieman vahvempana. Metsähallitus toimii myös erityistoimipaikoissa Luontokeskuksissa ja vastaavissa tiloissa, joiden ylläpito itsessään on keskeistä Metsähallituksen julkista hallintotehtävää. Luontokeskukset ovat käyntikohteita, näyttelytiloja, alueen luonnon ja retkeilymahdollisuuksien opastuspaikkoja.

Metsähallituksen toimitilahallinto on järjestetty yhteistyönä Senaatti-kiinteistöjen kanssa, mikä varmentaa osaltaan tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen tilojen suunnittelun ja yhteiskäytön valtion yhteistä tilaresurssia hyödyntämällä.

Metsähallitus esittää lainsäädännön valmistelutyössä vielä arvioitavaksi, ettei nyt valmistelussa olevalla lakiesityksellä tuoteta ristiriitaisia tavoitteita, ohjausmekanismeja, säännöksiä suhteessa siihen, mitä Metsähallituksesta liikelaitoksena ja sen tehtävistä on säädetty. Metsähallitus katsoo, että sen toimintaa jo nykyisellään ohjaava lainsäädäntö, muu ohjaus ja johtamisjärjestelmä sekä toimiva valtionhallinnon yhteistyö ovat riittäviä eikä nyt esitetyllä soveltamisalan laajenuksella voida tuottaa mitään erityistä lisäarvoa, vaan pikemminkin aiheuttaa sekaannusta eri tasoisten säännösten tulkinnoissa.

1.40. Valtiontalouden tarkastusvirasto

Tarkastusvirasto pitää hyvänä, että valtion palveluiden saatavuuden ja toimintayksiköiden sijoittamisen suunnittelua tehdään pitkäjänteisesti ja valtakunnallisesti. Tarkastusvirasto korostaa, että laadittaessa suunnitelmaa valtion palveluiden saatavuudesta ja toimintojen ja yksiköiden sijoittamista tulisi arvioida riittävän luotettavasti ja monipuolisesti sijoituspäätösten toiminnalliset, taloudelliset ja henkilöstövaikutukset. Tarkastusviraston mielestä on tarpeen, että valmisteltaessa yksiköiden ja toimintojen sijoittamista, erityisesti arvioitaessa sijoittamisen toiminnallisia ja taloudellisia vaikutuksia, käytettäisiin monipuolisesti erilaisia kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia arviointi- ja tutkimusmenetelmiä. Mahdollisten yksiköiden ja toimintojen sijoittamisten tulee olla huolella valmisteltuja ja suunniteltuja ja niiden toimeenpanolle on annettava riittävästi aikaa.

Hyvän pohjan tälle selvitystoiminnalle antaisivat objektiiviset ja monipuoliset arvioinnit jo toteutettujen sijoittamistoimenpiteiden ja muiden kehittämistoimien toiminnallisista ja taloudellisista vaikutuksista. Lisäksi on tärkeää, että taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia seurataan uudistusten toteuttamisen jälkeen.

Vaikutusten arvioinnin osalta aiemmissa arvioissa esille ovat erityisesti uudelleensijoitusten yhteydessä nousseet muun muassa työvoiman saatavuus ja pysyvyys, osaamisen ja hiljaisen tiedon siirtyminen,

työvoima- ja työllisyysvaikutukset sekä edelleen näiden vaikutus toiminnan laatuun ja edellytyksiin. Näitä seikkoja on käsitelty tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa 178/2008 Poliisin tietohallintokeskuksen alueellistaminen.

Sekä toiminnallisuuden että palveluiden saatavuuden kannalta digitalisaatio ja lisääntyvä etätyö toisaalta lisäävät mahdollisuuksia turvata palveluiden saatavuus ja tehokas järjestäminen sekä parantaa työvoiman saatavuutta ja työn tekemisen edellytyksiä. Toisaalta niihin liittyy eriarvoistumisen ja palveluiden tosiasiallisen saatavuuden heikkenemisen riski erityisesti niillä alueilla, joilla etäisyydet ovat pitkiä, tai niillä toimialoilla, joilla asiointia ei voida toteuttaa etänä tai asioiden hoitaminen esimerkiksi tietoturvasyistä edellyttää lähityöskentelyä. Tarkastusvirasto pitää tärkeänä, että nämä eri näkökulmat otetaan suunnitelmissa ja niiden arvioinneissa riittävästi huomioon taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden varmistamiseksi.

Palveluiden saatavuuden ja sijoittamisen suunnitteluun liittyy myös kysymys valtion kiinteästä omaisuudesta ja sen hoitamisesta. Toimitiloja ja kiinteistöjä tulee hoitaa pitkäjänteisesti ja ennakoivasti. Valtion kokonaisuuteen tulisi varmistaa siten, että rakennusomaisuuden elinkaarivaikutuksia tarkastellaan laaja-alaisesti ottaen huomioon taloudellisten vaikutusten lisäksi sosiaaliset, ympäristölliset ja kulttuuriperinnön vaalimiseen liittyvät seikat sekä muut yhteiskunnalliset näkökohdat. Suunnitelmia ei tulisi laatia toiminto-, organisaatio- tai rakennuskohtaisesti, vaan pyrkiä hallitsemaan kiinteistöjä toimitilaverkostona. Rakennusomaisuuden elinkaaren hallintaan on arvioitu myös tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa 14/2020 Valtion rakennusomaisuuden elinkaaren hallinta. Sijoittumis- ja toimitilasuunnitelmissa tulee jatkossa arvioida myös rakennettuun ympäristöön kohdistuvat tiukkenevat ilmasto- ja ympäristövaatimukset. Myös tästä näkökulmasta tarkastusvirasto pitää hyvänä, että tavoitteena on valtakunnallisen, pitkäjänteisen suunnitelman laatiminen palvelu- ja sijoittumISRatkaisuista.

1.41. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua ja kiinnittää huomiota, että hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa 1 § Lain tarkoitus ja soveltamisala todetaan, että ”lakia ei sovellettaisi valtion kokonaan tai osin omistamiin osakeyhtiöihin tai valtion talousarvion ulkopuolisiin rahastoihin. Lakia ei sovellettaisi julkisoikeudellisiin laitoksiin, säätiöihin ja muihin julkisoikeudellisiin rahastoihin, joita ovat Kansalliskallio, Kansaneläkelaitos, Suomen Pankki, Työterveyslaitos, Suomen Riistakeskus, Suomen Metsäkeskus, Eläketurvakeskus, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra ja Työllisyysrahasto.”

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että Tieteellisten seurain valtuuskunta lisättäisiin 1 §:n perusteluissa mainittuun luetteloon: Lakia ei sovellettaisi julkisoikeudellisiin laitoksiin, säätiöihin ja muihin julkisoikeudellisiin rahastoihin, joita ovat Kansalliskallio, Kansaneläkelaitos, Suomen Pankki, Työterveyslaitos, Suomen Riistakeskus, Suomen Metsäkeskus, Eläketurvakeskus, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra ja Työllisyysrahasto.

1.42. Oulun kaupunki

Valtiohallinnon alueellista läsnäoloa on vahvistettava. Lähtökohdaksi tulee ottaa yliopistokaupunkien vahvistaminen osana monipaikkaista ja paikkariippumatonta työskentelyä. Toimintojen sijoittamisen tavoitteena tulee olla alueellisen osaamis pohjan hyödyntäminen ja resurssitehokkuus. Oulun kaupunki on myös valmis tukemaan valtiohallinnon monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn toteuttamista esimerkiksi omien toimitilojensa kautta tai erilaisin kokeiluina.

Oulun osaamiskeskittymä koostuu Oulun yliopiston ja Oulun Ammattikorkeakoulun tutkimuksen, koulutuksen ja hallinnon yhteistyöstä sekä yhteisistä toimitiloista. Lisäksi Luonnonvarakeskus, VTT, Suomen ympäristökeskus tuovat merkittävän lisäarvon alueelliseen osaamiskeskittymään.

Business Finlandin alueellista läsnäoloa on vahvistettava. Maakunnissa ja erityisesti niiden keskuskaupungeissa, missä on paljon kasvuhakuisia yrityksiä, Business Finlandin läsnäolo ja palvelut

edellyttävät lisäresursseja. Business Finlandin palvelutaso näillä alueilla on heikko ja se täysin keskittynyt pääkaupunkiseudulle.

1.43. Pirkanmaan liitto

Digitalisaatio ja sähköiset palvelut, etätyömahdollisuudet ja monipaikkaisuus sekä alueellinen liikkuvuus tuovat uusia mahdollisuuksia myös valtionhallintoon. Ne lisäävät toisaalta myös kansalaisten odotuksia valtion palveluille. Sähköisten palveluiden kehittämisen lisäksi on edelleen huolehdittava tarpeellisista fyysisen asiakaspalvelun tehtävistä. Tarpeet yhdenvertaisuuden ja muut perusoikeudet turvaavien palveluiden tarjoamiselle eivät vähene, mutta mahdollisuudet niiden toteuttamiseen lisääntyvät uusien palvelukanavien myötä.

Lailla halutaan lisätä alueellisen läsnäolon suunnitelmallisuutta ja kokonaisuuden koordinaatiota. Tavoitteet ovat kannatettavia. Valtakunnallinen suunnitelma ja toimitilin asetetaan laissa keskeisiksi välineiksi näiden ja muiden laissa asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Lakia alemman asteisella sääntelyllä ja valtioneuvoston päätöksillä on huomattava merkitys siinä, miten vaikuttava kokonaisuudesta muodostuu.

1.44. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Hallitusohjelmassa todetaan, että valtion työtehtäviä organisoidaan monipaikkaisesti ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen. Keväällä 2020 valmistuneen alueellistamisen uudistamisen strategian mukaan valtion läsnäolo alueilla perustuu vastaisuudessa entistä vahvemmin palveluiden ja viranomaisten tehtävien järjestämisen tarpeeseen. Muutokset toimintaympäristössä ja linjauksissa edellyttävät nyt vireillä olevaa valtion palveluiden saatavuutta ja alueellista ulottuvuutta koskevan lainsäädännön uudistamista. Varsinaisessa lakitekstilunonnoksessa viitataan vain kertaalleen monipaikkaisuuteen, muuten hallitusohjelman kirjauksen toteutuminen jää pitkälti valtioneuvoston toimikauden kattavan valtakunnallisen suunnitelman linjausten varaan. On kuitenkin hyvä, että jo itse lakitekstissä viitataan elinvoimaisuuden vahvistamiseen, turvallisuuteen ja valtion kilpailukykyyn työnantajana maan eri osissa.

Tavoitteellisen alueellistamispolitiikan ei voi sanoa onnistuneen erityisen hyvin. Voimassa olevan alueellistamislainsäädännön vaikuttavuus on osoittautunut kohtalaisen vähäiseksi. Valtion toimintoja koskevat alueellistamisprosessit ovat useimmiten liittyneet yksittäisten virastojen sijaintia koskeviin päätöksiin. Toteutettuihin alueellistamishankkeisiin on liittynyt huonoja kokemuksia ja suoranaisia epäonnistumisia - mm. puolitiehen jääneitä prosesseja ja kaksoismiehitysongelmia. Joissakin alueellistamishankkeissa on päädytty näennäisiin ratkaisuihin, joissa virastoja ja toimintoja on siirretty juuri ja juuri Helsingin työssäkäyntialueen ulkopuolelle.

Ongelmista huolimatta on tehty myös lukuisia onnistuneita alueellistamisratkaisuja. Näitä ovat mm. Joensuuhun sijoittuneet Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet ja Puolustusvoimien palvelukeskus PVPALVK. Nämä alueellistamispäätökset tehtiin alueen osaamisprofiili huomioiden ja tulokset ovat selvitysten mukaan olleet hyviä. Nämä ja muut vastaavat onnistumiset sivuutetaan lakitekstin perusteluosiossa.

Voimassa olleen lainsäädännön mukaisesti alueellistamistoimenpiteitä koordinoitua alueellistamisen koordinaatioryhmä pyysi 15.4.2020 kutakin maakuntaliittoa kuvaamaan keskeisimmät osaamis- ja toimintokeskittymänsä sekä tekemään esitykset valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamisesta tai vahvistamisesta. Maakuntien tekemät alueellistamisesitykset kytkeytyivät alueilla jo olemassa olevaan osaamiseen ja vahvuuksiin, jota valtion toiminnot täydentäisivät ja omalta osaltaan vahvistaisivat. Tämän kaltaiset tekijät tulee jatkossakin huomioida valtion alueellista läsnäoloa ja palveluiden saatavuutta suunniteltaessa ja päätöksiä tehtäessä.

Vaikka valtion läsnäolo korvaa terminä alueellistamisen ja painotus siirtyy yksittäisten yksiköiden sijoittamisesta palvelutarpeisiin ja uudistuviin toimintamalleihin, uudet linjaukset eivät saa tarkoittaa sitä, että alueellistamiseen liittyvät mahdollisuudet unohdetaan. Valtion toimintojen maantieteellinen sijoittuminen ja hajautetut toiminnot edistävät maan tasapainoista alueellista kehitystä ja tukevat työllisyyttä maan eri osissa. Toimenpiteitä tulee kohdistaa alueille, joilla on tarkasteltavana olevaan toimintoon liittyvää osaamista ja työvoimaa. Myös supistusten vaikutukset on huomioitava päätöksissä.

Uudistuva lainsäädäntö lähtee valtion alueellisen läsnäolon tarpeesta ja korostaa siten esimerkiksi palveluiden saatavuutta ja turvallisuusnäkökulmia. Nämä ovat hyviä ja kannatettavia lähtökohtia. Turvallisuusviranomaisia koskeneet organisatoriset uudistukset ja määrärahaliekkaukset ovat näkyneet monilla alueilla viranomaisten alueellisen läsnäolon ja kansalaisten turvallisuuden tunteen heikentymisenä. Yksittäisiä viranomaisia koskeneissa päätöksissä ei ole huomioitu kokonaiskuvaa. Uuden lainsäädännön odotetaan korvaavan tämän ongelman.

Niin valtion viranomaisten palvelu- ja toimipaikkaverkoston nykytila kuin lukuisat valtion toimintojen sijaintiin liittyvät muutostekijätkin on kuvattu lain perusteluosiossa hyvin. Esimerkiksi käyntiasioinnin väheneminen ja paikkariippumattoman työn lisääntyminen ovat selviä trendejä. Toisaalta vaikka digitaalisten palveluiden saatavuus on vähentänyt alueellisia eroja viranomaisten palveluissa, esimerkiksi läheskään kaikki ikääntyneeseen väestöön kuuluvat eivät osaa tai pysty digitaalisia palveluita käyttämään. Kohtuullisella etäisyydellä olevia asiointipalveluita tarvitaan nyt ja myös tulevaisuudessa.

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto pitää tärkeänä, että sovellettaessa lakia valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista, hyödynnetään monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden mahdollisuuksia. Lisäksi tulee jatkossakin säilyttää mahdollisuus valtion tehtävien alueellistamiseen. Palvelujen saavutettavuuden, turvallisuuden ja alueiden elinvoimaisuuden vahvistamisen on oltava keskeisiä kriteerejä lakia sovellettaessa ja sen tavoitteiden toteutumista seurattaessa.

1.45. Pohjois-Pohjanmaan liitto

Tutkimus- ja innovaatiopalveluilla on hyvin suuri merkitys yritysten ja eri toimialojen uudistumiskyvyn aikaansaamisessa ja alueiden elinvoiman ja eri toimijoiden osaamisen kehittämisessä. Tutkimus- ja innovaatiopalveluiden rooli, resurssien kehittäminen ja sijoittuminen tulee huomioida alueellistamislainsäädännön soveltamisalassa.

Alueellistamislakia tulee soveltaa osakeyhtiömuotoisten tutkimus- ja innovaatiopalveluiden ja valtionlaitosten alueellisten toimintojen ohjaukseen koko maan elinvoiman ja kasvun kehittämiseksi. Lakiluonnoksen tavoite valtionhallinnon palvelujen kokonaisvaltaisesta tarkastelusta, käyntiasioinnin mahdollistaminen koko maassa ja valtion toimipisteverkoston suunnitelmallinen kehittäminen koko maassa huomioiden palvelujen riittävä saatavuus on kannatettava tavoite. Vastaava tavoite tulee asettaa valtion rahoittamien tai osarahoittamien tutkimus- ja innovaatiopalvelujen toiminnoille.

Valtakunnallisen suunnitelman tulee olla yli valtioneuvoston toimikausien. Valtakunnallista pidempiaikaista suunnitelmaa voidaan päivittää valtioneuvoston toimikausittain. Näin valtakunnalliseen suunnitelmaan tulisi jatkuvuutta eikä suunnitelman toteuttamiseen tulisi tarpeettomia katkoksia valtioneuvoston toimikausien vaihtuessa.

Alueellistamislain soveltamisessa maakunnille, kunnille ja muutosten kohteena olevien palvelujen tuottajille on varmistettava vahva vaikuttamismahdollisuus valmistelussa oleviin palvelujen toiminnanmallin suunnitteluun sekä palvelujen muutosten toimeenpanoon.

Kokonaisvaltaisen koordinaation vuoksi on tärkeää, että valtiovarainministeriöllä on toimivalta käsitellä ja hyväksyä tehdyt vaikutusarviointit.

Lain tulee säädellä esitettyä laajemmin valtiokonsernin toimintojen järjestämistä ja huomioida palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden lisäksi valtion ja sen toimintojen merkitys kehittämisessä.

1.46. Poliisihallitus

Valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen arviointi ja mahdolliset ratkaisut ja päätökset vaikuttavat ehdotuksen perusteella muuttuvan poliisin näkökulmasta jonkin verran. Eesityksen tahtotila ja tavoite ovat sinänsä selkeitä, mutta epäselväksi silti jää viranomaisen, tässä poliisin, näkökulmasta, että mitkä kaikki asiat tulee viedä tässä prosessissa eteenpäin. Esimerkkinä voidaan nostaa jonkun poliisiyksikön lupapalvelupisteen toiminnan vähentäminen, kun se olisi tarpeen poliisiyksikön organisatorisista ja resurssitarpeista. Eli millä tasolla tällaisen toiminnan arviointi pitäisi ehdotuksen mukaan tehdä. Lisäksi epäselväksi jää, kuka ehdotuksessa olevan ehdotetun vaikuttavuusarvioinnin tekisi. Jos tämä arviointi jää viranomaisen itsensä tekemäksi, tässä poliisin, niin poliisilla ei välttämättä ole kaikkea sitä tietoa käytettävissä tai mahdollisesti myös taitoa arvioida kaikkia niitä elementtejä, joita vaikuttavuusarviointiin halutaan sisällyttävän.

Sähköisen asioinnin kehittäminen on tärkeää. Tulisi myös tarkastella niitä lainsäädännöllisiä tekijöitä, jotka vaikeuttavat tai kokonaan estävät sähköisten palveluiden käytön, esim. edellytyksiä tiettyjen päätösten tiedoksi antamisesta fyysisesti. Tilanne tulisi kartoittaa valtionhallinnossa ja pohtia mahdolliset lainsäädäntömuutokset. Vähintäänkin tulisi mahdollistaa vieläkin laajemmin sähköinen asiointi asiakkaan omalla suostumuksella. Uuden teknologian hyödyntämistä tulee edistää tehokkaasti joustavan elämisen, työskentelyn ja yrittämisen mahdollistamiseksi paikasta riippumatta. Valtion työtehtäviä tulee organisoida monipaikkaisuutta ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan valtion työtehtävien monipaikkaisuuden lisäämisessä ja teknologian hyödyntämisessä (esimerkiksi sähköisten asiointipalveluiden laajentamiseen liittyen) myös Valtorilla on keskeinen rooli. Poliisin osalta keskeistä on kehittää erityisesti hallinnon turvallisuusverkon (TUVE) tieto- ja viestintätekniisiä palveluita vastaamaan yhä paremmin erityisesti etäyhteyksillä tapahtuvaa turvallista digitaalista työskentelyä valtionhallinnossa. TUVEN alustapalvelujen kehittäminen on keskeinen osa myös viranomaisten sähköisten palvelujen tarjoamisen mahdollistamista.

Poliisihallitus katsoo, että on varmasti tarkoituksenmukaista arvioida myös poliisiasemaverkostoa tällaisella valtakunnallisella tarkastelulla. Poliisihallinnossa on kuitenkin ainakin tähän asti ajateltu siten, että kaiken poliisitoiminnan tulee olla sijoitettuna samaan toimipaikkaan, eikä toimintoja voi eriyttää toisistaan. Esimerkiksi paikkakunnilla, joissa on poliisiasema, on ajateltu olevan sijoitettuna myös lupahallinnon toimipisteen. Viranomaisten yhteisten palvelupisteiden on kuitenkin ajateltu voivan täydentää poliisin lupahallinnon palveluverkkoa esim. harva-alueilla, jos sellainen on tarpeen. Poliisin näkökulmasta yhteispalvelu täydentää muuta asiakaspalvelua sähköisen asioinnin osalta, mutta muutoin poliisin asioiden on ajateltu olevan sellaisia, että poliisin pitää hoitaa ne itse. Lisäksi poliisi selvittää jo nyt poliisitalohankkeissaan kohdekohtaisesti mahdollisuudet viranomaisten yhteisten tilojen käyttöön, ja tämän toimintatavan on tarkoitus jatkua.

1.47. Puolustusministeriö

Esitetty uusi toimintamalli tukee nykyistä vahvempaa ja pitkäjänteisempää valtioneuvoston tasoista poikkihallinnollista suunnittelua, ohjausta ja seurantaa. Esitetty laki myös selkeyttää ja vahvistaa ministeriöiden toimivaltaa tehdä valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevia päätöksiä ja ohjaustoimivaltaa valtion virastojen palveluiden saatavuuteen liittyen.

Voimassa olevasta laista poiketen lakiehdotuksessa esitetään, että laki ulotettaisiin koskemaan myös valtion liikelaitoksia. Lakisääteisesti valtion liikelaitosten toiminta perustuu liiketaloudellisiin periaatteisiin. Liikelaitosten toimintaedellytykset määräytyvät siten markkinaehtoisesti palvelutuotannon sijainnin, tarpeiden ja toiminnan kannattavuuden ehdoilla. On tärkeää, että liikelaitoksilla on jatkossakin riittävät vaikutusmahdollisuudet omaa toimintaansa koskien. Juuri 1.1.2021 toimintansa aloittaneen

Puolustuskiinteistö-liikelaitoksen perustamisen yhteydessä on tarkasteltu myös sen sijoittumisen perusteet. Liikelaitoksen alueelliseen maanpuolustukseen kiinteästi kytkeytyvästä erityisluonteesta johtuen (perustettu nimenomaisesti Puolustusvoimien alueellisia tilatarpeita varten) liikelaitoksen sijainti määrittyy Puolustusvoimien toimipisteiden, toiminnan ja poikkeusolotarpeiden perusteella. Puolustusministeriö ei pidä lain ja sen tarkoittaman suunnittelun ulottamista Puolustuskiinteistö-liikelaitoksen toimintaan perusteltuna ilman valmiudellisten perusteiden huomioon ottamista.

Palvelujen järjestämisen näkökulmasta lakiesityksessä on pidettävä erityisen hyvänä sitä, että viranomaisen vastaisi siitä, että palveluiden saatavuus on järjestetty laissa säädettyjen tavoitteiden mukaisesti myös sellaisen palvelutehtävän osalta, jonka se on siirtänyt lain soveltamisalaan kuulumattomalle taholle, esimerkiksi yritykselle. Viranomaisen on siis huolehdittava, että myös ulkoistettu palvelu on järjestetty siten, että se vastaa lain mukaisesti eri asiakasryhmien tarpeeseen.

Työelämän muutoksen vuoksi puolustusministeriö pitää palveluiden saatavuuden järjestämistä teknologiariippumattomasti ja sähköiset palvelut huomioiden myönteisenä ja jopa välttämättömänä.

Puolustusministeriö pitää osittain ongelmallisena, että lailla päätöksentekoon liittyvään suunnitteluun ja ohjaukseen osallistumaan kytkettäisiin tahoja, jotka eivät muutoin kuulu lain tarkoittaman sääntelyn piiriin ja jotka saatetaan nähdä altistavan lain toimeenpanoon liittyvän päätöksenteon aluepolitiikalle.

Puolustusministeriö katsoo, että hallituskausittain vaihtuvien poliittisten tavoitteiden ohella ja tueksi olisi välttämätöntä asettaa myös pidemmälle aikajänteelle tähtääviä tavoitteita ja strategioita faktapohjaisena ja poikkeusolovaatimukset huomioivana virkamiesvalmisteluna.

Puolustushallinnon osalta on syytä korostaa hallinnonalojen ja virastojen profiilien erilaisuutta. Puolustusministeriön näkökulmasta on tärkeää, että hallinnonalojen erilaisuus ja erityispiirteet tunnustetaan ja otetaan huomioon suunnitelman laadinnassa ja sen tavoitteiden asettamisessa. Puolustushallinto on turvallisuusintensiivinen hallinnonala, mikä heijastuu kaikkeen sen toimintaan. Puolustusvoimien organisaation rakenne ja toiminnan sijoittumisen ja alueellisen läsnäolon lähtökohtana ovat ensisijaisesti sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeet, eivät palvelutuotannosta lähtevät näkökohdat.

Alueellisen uudistamisen strategiassa (22.4.2020) todetaan ensimmäisenä havaintona, että voimassa oleva lainsäädäntö ei ota riittävästi huomioon kokonaisturvallisuusnäkökulmaa. Tämä on merkittävä havainto, mutta sen toteuttamiseen ei esityksessä muodostu selvää suunnitelmaa. Lisäksi kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisen vastuu ja osaamisen varmistaminen alueilla jää määrittelemättä. Alueellisen varautumisen yhteensovittamisen vastuu on valtioneuvoston ohjesäännön mukaan sisäministeriöllä ja valtioneuvostoa kokonaisturvallisuuden yhteensovittamisessa avustaa Turvallisuuskomitea. Nämä tulisi ottaa huomioon valmistelussa, jotta kokonaisturvallisuuden periaate toteutuisi. Perusteluissa ole millään tavoin tuotu esiin kokonaisturvallisuus -käsitteen sisältöä, vaikka kokonaisturvallisuuden parantaminen on uudistuksen yksi keskeisistä kohdista. Esityksessä tulisi myös tarkemmin tuoda esille se, mille tasolle erityisen merkitykselliset kohteet kirjataan laadittavaan valtakunnalliseen suunnitelmaan.

Toimielimen tulisi kuulla edellä mainittujen tahojen lisäksi myös Turvallisuuskomitean sihteeristöä ja sisäministeriön pelastusosastoa. Tämä varmistaisi kokonaisturvallisuuden ottamisen suunnittelussa asianmukaisella tavalla huomioon.

Puolustushallinnon näkökulmasta toimivaltaa koskevat muutokset ovat lain tavoitteiden kannalta perusteltuja ja tarpeellisia. Ne myös vahvistavat ministeriöiden mahdollisuuksia varmistaa alaisensa hallinnon osalta valtakunnallisessa suunnitelmassa olevien tavoitteiden toteutuminen hallinnonalan kokonaisuuden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Olennaista on, että toimivalta hallinnonalan organisaatiota ja toiminnan järjestämistä koskevissa asioissa säilyy edelleen puolustushallinnon omassa päätösvallassa. Suunniteltu poikkihallinnollinen ohjaus ei saa hankaloittaa tai kuormittaa viranomaisten edellytyksiä suunnitella lakisäätteisten tehtävien hoidon edellyttämät tarkoituksenmukaisimmat ja tehokkaimmat ydinpalvelut.

1.48. Raahen kaupunki

Pääasiallisesti myönteinen ja kannatettava.

1.49. Rajavartiolaitos

Pykälän 3 momentin perustelujen mukaan lain soveltamisalaan kuuluva viranomaisen vastaisi siitä, että palveluiden saatavuus on järjestetty 2 §:ssä säädettyjen tavoitteiden mukaisesti myös sellaisen palvelutehtävän osalta, jonka se on siirtänyt lain soveltamisalaan kuulumattomalle taholle. Hallinnollisen palvelutehtävän ulkoistaminen ei poista viranomaisen tämän lain mukaisia vastuita eikä siirrä sitä lain soveltamisalan ulkopuolelle, vaikka tehtävän hoitaja ei kuuluisikaan lain soveltamisalaan. Peruste-luista ei käy selkeästi ilmi, koskeeko viraston, kuten esimerkiksi Rajavartiolaitoksen vastuu myös valtion sisäisiä palvelun tuottajia, joille tehtäviä on ulkoistettu, jos ne kuuluvat omina kokonaisuuksinaan ehdotettavan lain soveltamisalaan toisen viraston tai ministeriön yhteydessä.

Toimielimen toimintaa on vaikea arvioida annetuilla tiedoilla. Hallituksen esitykseen tulisi lisätä valtioneuvoston asetuksen luonnos, josta kävisi ilmi toimielimen suunniteltu kokoonpano ja tarkemmat tehtävät.

Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 5 §:n 2 momentin mukaan sisäministeri ratkaisee rajavartiolaitoksen alueellisten ja paikallisten yksikköjen ja toimintojen lakkauttamista tai supistamista koskevat asiat, jotka ovat yhteiskunnallisesti tai taloudellisesti merkittäviä. Kyseessä on kuitenkin erityissäännös verrattuna ehdotetun lain 5 §:ään.

1.50. Rauman kaupunki

Rauman kaupunki pitää tärkeänä, että sovellettaessa lakia valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista, hyödynnetään monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden mahdollisuuksia. Lisäksi tulee jatkossakin säilyttää mahdollisuus valtion tehtävien alueellistamiseen. Vahvistamalla ja tukemalla alueilla olevaa omaleimaista osaamista tuetaan seutu- ja maakuntien elinvoimaisuuden säilymistä.

1.51. Rovaniemen kaupunki

Lain taloudellisissa vaikutuksissa on arvioitu noin 100 000 euron lisäkustannukset valtiovarainministeriölle, mutta kuntakumppanuuden ja muun yhteistyön kautta sekä siirtämällä toimintoja edullisemmille alueille toimia, valtio saa huomattavia kustannussäästöjä alueellistamisprosessin uudistamisesta. Korvaukset sopimuksista tulee saattaa kustannuksia ja kustannuskehitystä vastaavalle tasolle. Lapissa on hyviä kokemuksia valtion alueellistamispäätöksistä, kuten entinen Haltik Rovaniemellä.

Valtion työtehtäviä on mahdollista toteuttaa paikkariippumattomasti. Esimerkiksi COVID-19:n myötä on selkeästi havaittavissa, että työtehtävät eivät välttämättä riipu fyysisestä paikasta.

Rovaniemen kaupunki nostaa esille viisi keskeistä tiedonhallintaan ja digitaalisiin palveluihin liittyvää näkökulmaa, jotka on hyvä huomioida laki- ja säädöstasolla:

1. Tietoliikenneinfrastruktuuri

Paikkariippumaton työ mahdollistetaan toimivalla tietoliikenneinfrastruktuurilla, joka mahdollistaa sujuvan ja turvallisen työn tietoverkoissa. Nykyinen julkishallinto toimii pitkälti eri markkinaehtoisten operaattoreiden verkoissa. Tämä tuo yhteentoimivuuden kannalta ongelmia varsinkin tietosensitiivisten aineistojen osalta. Ratkaisuehdotus; julkishallinnon tietoliikenneinfrastruktuurin rakentaminen, jossa kunnat ja valtio yhdessä

suunnittelevat tietoliikenneinfrastruktuurin. Huomioitava myös asiakkaiden ja sidosryhminen tietoliikennevaatimusten täyttäminen.

2. Yhteentoimivuus ts. kokonaisarkkitehtuuri

Useissa tiedetutkimuksissa on tuotu esille julkishallinnon siiloutuminen. Tietohallinnon näkökulmasta on keskeistä suunnitella ja toteuttaa julkishallinnon yhteentoimivuuden eli kokonaisarkkitehtuurin periaatteet, joka koskee koko julkishallintoa. Tämä tuo säästöjä myöhemmissä integraatoratkaisuissa, joissa tiedon sujuva käyttö eri viranomaisten toimissa on edellytys paikkariippumattomissa tehtävissä.

3. Tietohallintojohto

Julkishallinnon tietohallintojohto on tänä päivänä epäselvä, eli kuka johtaa julkishallinnon tietohallintoa. Lakiin on hyvä kirjata julkishallinnon tietohallintojohdon tavoitteet ja vastuut selkeämmin.

4. Digiosaaminen ja uudenlaiset työskentelytavat

Digimaailma uudistuu nopeasti. Tämä vaatii julkishallinnon osalta uusia taitoa suoritua asetetuista tehtävistä. Julkishallinto on sementoitunut sähköpostijohtamiseen ja -työskentelyyn. Tiedon jakaminen on uusi normi, joka vaatii uudenlaista ajattelu sekä johdolta että työntekijöiltä.

5. Muutososaaminen

Kokonaisuudessaan paikkariippumattoman julkishallinnon toiminta vaatii älykästä muutosjohtamista, jotta asetettuihin lakitavoitteisiin on mahdollista päästä.

1.52. Ruokavirasto

Ruokavirasto katsoo, että luonnos hallituksen esitykseksi ja siihen sisältyvä lakiehdotus noudattelee pitkälti hallitusohjelman linjauksia. Ruokaviraston pitää säännöksessä esitetyjä tavoitteita asianmukaisina ja hyväksyttävänä. Ruokavirasto painottaa sitä, että tavoitteiden saavuttamisessa on kiinnitettävä ensisijaisesti huomiota hallinnonalojen ja virastojen lakisäätteisten tehtävien tehokkaaseen hoitamiseen sekä palvelujen saatavuuden turvaamiseen asiakasnäkökulmasta.

Ruokavirasto pitää ehdotettua kokonaisvaltaista suunnittelua kannatettavana. Virasto korostaa, että suunnittelussa on tärkeää huomioida palvelujen saatavuuden ja toiminnan tuloksellisuuden näkökulman lisäksi hallinnonalojen ja virastojen mahdollisuudet huolehtia tarkoituksenmukaisesti niille osoitettujen lakisäätteistä tehtävien asianmukaisesta hoitamisesta. Mitä tulee suunnittelun pitkäjänteisyyteen, Ruokavirasto kiinnittää huomiota siihen, että esityksen mukaan valtakunnallinen suunnitelma tehdään hallituskaudeksi kerrallaan, mikä on valtionhallinnon muutoksia ajatellen verrattain lyhyt ajanjakso.

Ruokavirasto kiinnittää esityksessä huomiota myös ehdotetun 3 pykälän toiseen momenttiin. Ruokavirasto pitää myönteisenä tavoitetta kehittää yhteiskäyttöisiä tiloja valtion palvelujen ja tilojen taikka monipaikkaisen työskentelyn järjestämiselle ja vastaavalle palvelujen ja toimintojen sijoittamiselle. Palvelujen sijoittamisen suunnittelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon toimijoiden mahdolliset erityispiirteet, jotka saattavat asettaa rajoitteita.

Ruokavirasto kannattaa toimielimen perustamista ja ilmaisee kiinnostuksensa toimielimen toimintaa ja siihen osallistumista kohtaan. Ruokavirasto pitää tärkeänä lakiehdotuksen 5 §:ään sisältyvää toimivaltasäännöstä, jonka mukaan ministeriöillä on toimivalta päättää toimialallaan valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittumispaikasta. Ruokavirasto pitää asianmukaisena myös ehdotusta asianomaisen ministeriön oikeudesta pidättää itselleen alaisensa viranomaisen päätösvallan yksikköjen ja toimintojen sijoittumispaikkaa ja yksiköissä annettavan asiakaspalvelun saatavuutta koskevassa asiassa, mikäli ministeriö katsoo päätöksen 2 §:ssä säädettyjen tavoitteiden tai 3 §:ssä tarkoitettujen suunnitelman tavoitteiden kannalta merkityksellisiksi.

Ministeriön päätöksellä tulisi olla mahdollista myös säilyttää olemassa olevia toimipaikkoja pykälän 1 momentissa säädettäväksi ehdotetuilla perusteilla.

1.53. Ruokolahden kunta

On tärkeää, että valtio alueellisella läsnäolollaan strategiansa mukaisesti vahvistaa alueiden elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana. Vahvistamalla ja tukemalla alueilla olevaa omaleimaista osaamista valtion ja alueen välille syntyy kokonaisuuden kannalta parhaita, uusinajateltuja ratkaisuja tuottava kumppanuus.

1.54. Senaatti-kiinteistöt

Esityksen mukaan lainsäädäntö koskisi jatkossa myös valtion liikelaitoksia kuitenkin niin, että liikelaitosten toimipaikkaverkostosta päätettäisiin kuitenkin edelleen liikelaitoksessa sen omana päätöksentekona. Tämä olisi laajennus nykytilaan. Senaatti-kiinteistöt katsoo, ettei esityksen mukaista laajennusta tulisi tehdä. Liikelaitosmallin perusteena on osakeyhtiömäinen päätöksenteko ja hallintomalli sekä tämän mukaisesti rakentuva vastuu liikelaitoksen sitoumuksista. Ylimpänä päätöksentekevänä tahona toimii liikelaitoksen hallitus, jolla on liikelaitoslaista tuleva vastuu toiminnasta ja sen tuloksellisuudesta. Tähän rakenteeseen ulkopuolelta tuleva organisaation hallintoa tai toiminnan muuta järjestämistä koskeva ohjaus istuu huonosti. Mikäli liikelaitokset on muista valtionhallinnon ohjaustarpeista johtuen välttämätöntä pitää lain soveltamisalan piirissä, ei esitystä tai lain soveltamisalaa tulisi ainakaan laajentaa nyt esitystä liikelaitosten osalta.

1.55. Sisäministeriö

Alueellistamisen uudistamisen strategian mukaan alueellistamisen käsitteestä luovutaan ja se korvataan valtion alueellisen läsnäolon käsitteellä. Strategian mukainen periaate on kansallisen turvallisuuden näkökulmasta kannatettava. On huomioitava, että fyysisen läsnäolon ohella on muitakin – esimerkiksi digitaalisen - läsnäolon vaihtoehtoja. Myös monien toimintojen paikkariippumattomuus avaa uusia mahdollisuuksia ja synergiahyötyä.

Sisäministeriö toteaa, että vaikka esityksellä ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia, alueellisen läsnäolon tavoitteilla ja linjauksilla voi olla muutostilanteissa välillisiä kustannusvaikutuksia.

Sisäministeriö toteaa, että vaikka esityksellä ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia, alueellisen läsnäolon tavoitteilla ja linjauksilla voi olla muutostilanteissa välillisiä kustannusvaikutuksia yksittäisille virastoille esim. toimipaikkaratkaisujen muuttuessa. Erityisesti poikkihallinnolliset toimipaikkaratkaisut voivat olla yksittäisen viraston kannalta tilapäisesti tai pysyvästikin kustannuksia lisääviä, vaikka ne kokonaisuus huomioiden olisivatkin kokonaistaloudellisesti arvioiden tuottavia. Jotta alueellisen läsnäolon vahvistamiselle ei muodostu taloudelliseksi esteeksi yksittäisen viraston puutteellinen resurssitilanne tai resurssien priorisointi viraston kannalta kriittisempiin asioihin, tulisi tälle luoda jonkinlainen kustannusten kompensatiomalli.

Taloudellisissa vaikutuksissa tulisikin todeta, että muutostilanteista voi aiheutua välillisiä taloudellisia vaikutuksia yksittäisille toimialoille tai virastoille ja taloudellisten vaikutusten kompensatiosta on päätettävä osana JTS- ja talousarviovalmistelua.

1.56. Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo olevan tarkoituksenmukaista, että lakia ei sovelleta mm. Kelaan tai julkisoikeudellisiin laitoksiin tai säätiöihin.

On tärkeää, että tuloksellisuus (vaikuttavuus, palvelukyky, aikaansaannoskyky, tuottavuus ja taloudellisuus) ja palvelutarpeeseen vastaaminen on tärkein ohjaava tekijä lain tavoitteissa. Vaikka perusteluissa todetaankin, että muiden tavoitteiden tavoittelu ei saa olla sen kanssa ristiriidassa, on 2 momentissa todettu, että tuloksellisuuden ja palvelun saatavuuden lisäksi päätösten tulee vahvistaa maan eri osien elinvoimaisuutta ja turvallisuutta sekä valtion kilpailukykyä työnantajana.

Näiden tavoitteiden alisteisuus 1 momentissa mainituille tavoitteille ei käy pykälän sanamuodosta selvästi ilmi. Näin ollen ”lisäksi päätösten tulee vahvistaa” –muoto tulisi selvyden vuoksi muotoilla esimerkiksi ”päätöksissä ja suunnitelmissa tulee ottaa huomioon”.

Perusteluissa voisi hieman tarkemmin avata, mitä tarkoitetaan käsitteellä valtion kilpailukyky työnantajana maan eri osissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että on tarkoituksenmukaista luopua yksittäisten yksikköjen ja toimintojen sijoittamiseen perustuvasta toimintatavasta ja nykyisestä pääkaupunkiseutu – muu maa – vertailusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo olevan tarkoituksenmukaista, että Kansaneläkelaitos on toimielimessä edustettuna, vaikka lain soveltamisala ei sitä koskekaan.

1.57. Sosiaali- ja terveysministeriö, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016; YK:n vammaisyleissopimus ja lisäpöytäkirja) näkökulmasta erityisesti huomioon otettavia sopimuksen artikloja ovat 3 artiklan yleiset periaatteet, 4 artiklan yleiset velvoitteet ja 9 artiklan esteettömyys ja saavutettavuus sekä 27 artiklan työllisyys. Vammaisyleissopimuksen yleisiä periaatteita ovat mm. 3 artiklan kohta e) mahdollisuuksien yhdenvertaisuus ja f-kohdan esteettömyys ja saavutettavuus. 4 artiklan f-kohdassa veloitetaan toteuttamaan tai edistämään sellaisten palvelujen kehittämistä, jotka vaativat mahdollisimman vähän mukautuksia.

9 artiklassa, joka käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta todetaan seuraavaa: ”Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintä-tekniikkaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla.”

27 artiklan kohdassa g veloitetaan lainsäädännön avulla toteuttamaan toimia, joiden tarkoituksena on ”työllistää vammaisia henkilöitä julkisella sektorilla”

Hallituksen esitys tukee pääsääntöisesti hyvin YK:n vammaisyleissopimuksen periaatteita ja velvoitteita. Yksittäisten pykäläperusteluihin voisi tehdä joitakin täsmennyksiä, esimerkiksi vammaisten ihmisten osallistamiseen liittyen.

1.58. STTK ry

STTK pitää erittäin kannatettavana, että valtion palveluiden saatavuudessa ja toimintojen sijoittumisessa otetaan vahvasti huomioon alueiden elinvoiman vahvistaminen. Valtion elinvoimaisuuden tuki alueilla, osaamiskeskittymien kyvykkyyden vahvistaminen sekä toiminta aktiivisena kumppanina eri puolella Suomea on lähtökohdana hyvä. Valtion vahva läsnäolo alueilla vahvistaa kokonaisturvallisuutta ja myös turvallisuuden tunnetta väestössä. Sillä on myös huoltovarmuuden vahvistamisen kannalta myönteinen merkitys.

Valtio vahvistaa työllisyyden jakautumista ympäri Suomea ollessaan joustava ja mahdollistava työnantaja sekä luomalla monipaikkaisia ja paikkariippumattomia työnteon mahdollisuuksia. Tämä tukisi syrjäseutujen säilymistä elinvoimaisina. Valtion henkilöstön oikeudelliseen asemaan on kuitenkin kiinnitettävä muutoksessa huomiota varmistamalla esimerkiksi työntekijöiden asema, työsuojelukysymykset, työterveyspalvelut ja kouluttautuminen.

Valtakunnallisessa suunnitelmassa tulisi asettaa selkeät tavoitteet alueellistamiselle. Tavoitteena tulisi olla työnteon mahdollistaminen paikkariippumattomasti hyödyntäen valtion toimipisteitä sekä etätöitä.

Perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömien palveluiden tulee olla saatavilla digitaalisesti kansalaisille, joiden asuinpaikkakunnalla ei ole asiakaspalvelupisteitä. Tällöin tulee varmistaa myös verkkoyhteyksien toimivuus kaikille kansalaisille asuinpaikasta riippumatta. Palveluiden käyttäjien yhdenvertaisuuden toteutumiseksi tulee varmistaa, että esimerkiksi tietoliikenneverkossa ei ole katvealueita. Palvelujen tosiasiallinen saatavuus tulee varmistaa muilla keinoilla heille, joille digitaaliset palvelut eivät ole mahdollisia. Esimerkiksi ikääntyneiden digitaalisten palveluiden käyttötukeen tulee varata riittävä osaaminen ja resurssit.

STTK katsoo, että toimielimessä on perusteltua olla valtion henkilöstön edustus.

1.59. Suomen Yrittäjät

Suomen Yrittäjät korostaa, että alueiden menestystä ja kestäväää kasvua ohjaavat yritykset. Täten valtion toimintojen sijoittumisessa on huomioitava yritysten ja elinkeinoelämän tarpeiden ennakoiminen ja kuuleminen. Lainsäädäntöuudistus palvelee monin osin ja aiheellisesti tätä ylle kirjoitettua tarkoitusta, mutta ennen muuta se on huomioitava sijoittumissuunnitelmassa.

Suomen Yrittäjät pitää onnistuneena esityksen kirjausta, jossa todetaan, että valtion palveluiden sijoittumista tarkastellaan ennen kaikkea kansalaisten, yritysten ja muiden yhteisöjen palvelutarpeeseen vastaamisen sekä valtion toiminnan ja tehtävien tuloksellisen järjestämisen kautta ja myös alueiden elinvoimaisuuden.

Yrittäjät esittää, että esitykseen on kirjoitettava monipaikkaisuudesta vielä vahvemmin ja tavoitteellisemmin. Suomen Yrittäjät arvioi, että monipaikkatyö lisää selvästi työtyytyväisyyttä ja tuottavuutta. Se myös kohtelee eri tavalla yrityksiä ja alueita. Muutos koskee kuitenkin lähes kaikkia. Tulevaisuuden työelämän suosikki on hybridityö: työtä tehdään vaihdellen työpaikalla, kotona tai vapaa-ajan asunnossa. Tämä on hyvä malli myös monelle työnantajalle.

Monipaikkatyön saldo koetaan kiistatta positiiviseksi: työn itsenäisyys on kasvanut, työtyytyväisyys on lisääntynyt, oman työn hallinta on kasvanut, tuottavuus on parantunut ja kiire on vähentynyt. Nämä ovat isoja yhteiskunnallisia asioita, jotka lisäävät työhyvinvointia. Työmatka-aikaa säästyy keskimäärin noin 50 minuuttia vuorokaudessa, mikä tarkoittaa kansantalouden tasolla noin 2,75 miljoonaa vuorokautta. Yrittäjien teettämän tutkimusten mukaan viidenes tekisi monipaikkatyötä vapaa-ajan asunnossa. Tämä on iso mahdollisuus niille paikkakunnille, joilla on paljon vapaa-ajan asuntoja. (Lähde: Kantar TNS Työelämägallup, tammikuu 2021.)

Yrittäjät esittää, että valtion tulisi tarkastella entistä luovemmin ja rohkeammin, miten sen henkilöstön monipaikkaisuutta voisi hyödyntää valtion palveluiden saatavuudessa.

Tulevaisuudessa palveluiden sujuva saatavuus ja käyntiasioita eivät välttämättä aina tarkoita virastoja rakennuksina tai sivutoimipisteinä. Monipaikkaisesti työskentelevä valtion henkilöstö voi mennä palvelemaan asiakastaan entistä joustavammin sinne, missä asiakas (kuten yrittäjä) työskentelee. Myös valtion työntekijöiden yhteiskäyttötilojen perustamista on edistettävä maakunnissa.

Yrittäjät ja yritykset ovat valtion virastojen merkittävä asiakasryhmä, jolla on paljon viranomaisasiointia edellyttäviä veloitteita. Yrittäjät ja yritykset eivät ole vain julkisen sektorin passiivisia kohteita, vaan myös sen

aktiivisia kumppaneita. Yrittäjien kannalta ei ole monesti oleellista, onko kyse kenen viraston tai viranomaisen vastuusta tai palvelusta. Asiakkaalle hallinnon raja-aitojen täytyy olla mahdollisimman huomaamattomia.

Suomen Yrittäjän kannattaa yhden luukun mallia. Siinä yrittäjä asioisi eri viranomaisten kanssa yhdeltä asiointipisteeltä eli ”luukulta”, josta voi hoitaa kaikki tiettyyn hankkeeseen tarvittavat luvat kerralla. Viranomaisasioinnin digitalisoituessa edistämme kysy vain kerran -periaatetta. Siinä kertaalleen yritykseltä ja yrittäjältä kysytyt tiedot liikkuvat yrityksen tai yrittäjän niin halutessa viranomaiselta toiselle saumattomasti ja turvallisesti.

Oikein tehtynä julkisten palvelujen digitalisointi järkevöittää viranomaisprosesseja, säästää vaivaa ja aikaa sekä nostaa palvelutasoa. Alueen julkista sektoria on aktiivisesti rakennettava alustaksi asiakaslähtöisille palveluekosysteemeille, jotka sisältävät niin julkisia kuin yksityisiä palveluntarjoajia. Yrittäjille aiheutuvat ylimääräiset kustannukset on kohtuullistettava, mikäli ne johtuvat esimerkiksi viranomaispalveluiden tekemästä virheestä, puutteellisesta tiedosta tai viiveellisestä palvelusta.

1.60. Suomen Kuntaliitto

Lakiesityksen lähtökohta nykyistä vahvemmin koko maan kattavasti valtion läsnäoloon liittyvien tarpeiden ja hyötyjen huomioon ottamisesta on kannatettava. Nyt lausunnolla oleva alueellistamisen lainsäädännön uudistus on pääosin järkevä. Ehdotetun toimielimen toimivallan tarkentamiseen on kiinnitettävä huomiota.

Huomioitavia asioita ovat mm. monipaikkaisen työn/etätöiden mahdollisuudet (monipaikkainen rekrytointi) ja edellytykset (annetaan mahdollisuus tehdä työtä monipaikkaisesti). Valtion tulisi huomioida monipaikkaisuus rekrytoinneissaan aina kun mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Perusteluteksteissä on tuotu hyvin esiin palvelujen tasapuolisen saatavuuden turvaamisen sekä elinvoimaisuuden ja turvallisuuden edistämisen näkökulmat. Monipaikkainen työ ja etätö ja tietoliikenneyhteydet: monityöpaikkainen ja etätö edellyttävät toimintavarmuutta ja nopeita tietoliikenneyhteyksiä.

Uusia valtion toimintoja perustettaessa tulisi kuitenkin lähtökohtana arvioinnille olla sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Tämä tulisi huomioida lainsäädännössä tai vähintään perusteluissa sekä valtakunnallisen suunnitelman valmistelussa.

Myönteistä on, että perustettavaan uuteen valtion toimintojen alueellista läsnäoloa tarkastelemaan toimielimeen otettaisiin myös Kuntaliiton edustus. Uudella toimielimellä tulisi olla mahdollisuus antaa lausuntoja ja arvioida merkittävien alueelliseen toimintaan liittyvien päätösten vaikutuksia hyväksytyyn valtakunnalliseen suunnitelmaan nähden. Ellei tällaista mahdollisuutta ole, alueellista toimintaa koskevat ratkaisut jäävät liiaksi pelkästään ministeriöiden varaan.

1.61. Suomussalmen kunta

Lakiehdotuksen mukaan ennen päätöksen tekemistä tulee arvioida toimintojen sijoittamista ja yksikössä annettavan asiakaspalvelun saatavuutta koskevan päätöksen vaikutukset ehdotetun lain tavoitteiden ja valtakunnallisen suunnitelman toteutumisen kannalta. Vaikutusten arvioinnilla on vaadittava täsmällisyyttä, tutkittuun tietoon perustuvia johtopäätöksiä sekä konkreettisuutta.

Suomussalmen kunta pitää tärkeänä, että sovellettaessa lakia valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista, hyödynnetään monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden mahdollisuuksia. Lisäksi tulee jatkossakin säilyttää mahdollisuus valtion tehtävien alueellistamiseen. Vahvistamalla ja tukemalla alueilla olevaa omaleimaista osaamista tuetaan seutu- ja maakuntien elinvoimaisuuden säilymistä.

Keskeisenä nähdään myös niiden toimintojen sijoituspaikat, joilla ei ole käyntiasiointia, tai jotka eivät hoida varsinaisia asiakaspalvelutehtäviä.

1.62. Svenska Finlands folkting

Folktinget toteaa, että viranomaisella on nimenomainen vastuu kielellisten oikeuksien toteutumisesta, vaikka virkatehtävä siirrettäisiin lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä tulisi selkeyden vuoksi kirjata 1 §:n 3 momentin erityisperusteluihin.

Lakiehdotuksen mukaan valtion tehtävät hoidettaisiin tuloksellisesti. Folktinget toteaa, että velvollisuus hoitaa tehtävät tuloksellisesti sisältä useita tulkintamahdollisuuksia. On tärkeää, että uudet säännökset eivät mahdollista kielellisten oikeuksien toteutumiseen vaikuttavia säästötoimia, kuten yksiköiden sulkemista.

Perustuslakiasiantuntija, professori Kaarlo Tuori on erityisesti korostanut, ettei lakisääteisten kielellisten oikeuksien turvaamisvelvollisuuden rajoittamista voida perustella taloudellisilla näkökohdilla (lausunto Folktinget 13.2.2013).

Folktinget toteaa lisäksi, että suomen ja ruotsin kielen taitoisen henkilöstön saatavuudella on keskeinen merkitys viranomaisten mahdollisuuksissa toteuttaa kielellisiä oikeuksia. Tämän vuoksi ministeriön suunnitelmassa yksikön perustamista sijaintipaikan kieliolosuhteiden tulisi olla keskeinen tekijä arvioinnissa.

Yhdenvertaisten palvelujen saatavuus suomeksi ja ruotsiksi on edellytys kielellisten oikeuksien täysimääräiselle toteutumiselle julkisten palveluiden digitalisoinnissa. Lisäksi jokaisella on oikeus tarpeen mukaan saada digitaalista tukea suomen tai ruotsin kielellä sähköisten palvelujen käyttämiseksi. Lisäksi on tärkeää, että asiakas voi jatkossakin valita joko digitaalisten palvelujen käyttämisestä tai asioinnista toimipisteessä. Folktinget toteaa, että tällä yhdenvertaisuusperiaatteella on keskeinen merkitys, koska jatkossakin on henkilöitä, joilla ei ole digitaalista osaamista tai joilla ei muutoin ole mahdollisuuksia käyttää digitaalisia palveluja.

Kielilain (423/2003) mukaan viranomaisen on toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehdittava siitä, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä (23 §:n 1 momentti). Yksityishenkilön ei tarvitsisi vaatia kielellisten oikeuksiensa toteutumista. Viranomainen ei saa pyytää henkilöä käyttämään muuta kuin sitä kieltä, jota hän itse haluaa käyttää. Jotta tämä palveluperiaate toteutuisi käytännössä, viranomaisten on huolehdittava työntekijöidensä riittävästä kielitaidosta (he 92/2002 vp, s. 88 –89).

Folktinget viittaa siihen, että yhteispalvelu on palvelumuoto, jonka merkitys asukkaille todennäköisesti kasvaa jatkossa, joten viranomaisten on huolehdittava siitä, että siihen on riittävä kielellinen valmius. Valtakunnallinen suunnitelma tulee olemaan ohjauskeino viranomaisten päätöksenteolle ja suunnittelulle. Siksi on tärkeää, että suunnitelmassa linjataan selkeästi, miten kielelliset oikeudet ja velvollisuudet otetaan huomioon sekä palvelurakenteen kehittämisessä, kuten yhteispalvelussa, että toimintojen sijoittamisessa.

Folktinget esittää, että Kuntaliiton ruotsalaisten asioiden asiantuntijaelimellä olisi edustus toimielimessä. Valtakunnallisen suunnitelman valmistelun kannalta on olennaista, että toimielin pystyy hyödyntämään Kuntaliiton ruotsi - ja kaksikielisiä kuntia koskevaa asiantuntemusta. Myös Folktinget on mielellään käytössään lakisääteisenä organisaationa (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003), jonka tehtävänä on edistää ruotsinkielisen väestön oikeuksia maassa.

Folktinget pitää lisäksi tärkeänä, että toimielin kuulee asianomaisia kuntia, erityisesti koska julkisen hallinnon yhteispalvelut perustuvat kuntien ja valtion viranomaisten yhteistyöhön.

1.63. Syyttäjälaitos

Syyttäjälaitoksella ei ole lausuttavaa lain tarkoituksesta ja soveltamisalasta. Syyttäjälaitos pitää hyvänä, että valtionhallinnon yksiköiden ja toimintojen sijoittamisessa ohjaavana periaatteena on eri asiakasryhmien palvelutarpeen lisäksi ensisijaisesti myös tehtävien tuloksellinen hoitaminen. Syyttäjälaitos katsoo, että tällä tavoitteella voidaan edistää myös virastojen voimavarojen tarkoituksenmukaista käyttöä. Sijoittumisessa on perusteltua myös ottaa huomioon viraston mahdollisuudet saada palvelukseensa sen tehtävien edellyttämää erityisosaamista, joten myös valtion kilpailukyky työnantajana on perusteltu tavoite sijoittumisista päätettäessä.

1.64. Taiteen edistämiskeskus

On tärkeää, että valtakunnallisella tasolla säädetään valtion palveluiden saatavuuden järjestämistä sekä valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista ja siitä, että valtion toimintojen saatavuuden ja monipaikkaisen palvelurakenteen suunnittelu ja ohjaus on koordinoitua yleisellä tasolla. Esityksessä korostuu valtiollinen yhteistyö, varsinkin, kun vastaavasta monikanavaista palvelurakennetta ja toimintojen sijoittamista koskevasta valtioneuvostotason suunnitelmasta ei ole aikaisemmin säädetty.

Lakia sovellettaisiin myös Senaatti-konsernin liikelaitoksiin. On tärkeää, että lainsäädäntö ohjaa samansuuntaisesti myös ko. liikelaitosta.

Positiivisena voidaan nähdä myös se, että nykyisestä pääkaupunkiseutu muu maa vertailusta luovutaan, jonka tilalle otetaan läsnäolon tarkastelu koko maan kattavasti. Olennaista on kuitenkin huomioida, että valtion toimipisteiden tulee pääsääntöisesti sijoittua sinne, missä ammattitaitoista ja viraston tarpeisiin sopivaa työvoimaa on saatavilla, eikä olettaa tarpeisiin vastaavan työvoiman muuttavan alueille, joille valtion palveluja sijoitettaisiin tarkoituksena parantaa alueen elinvoimaa.

Erityisen positiivisena lakiesityksessä ovat tuloksellisuuteen pohjaavat toimintaehdotukset, kuten julkishallinnon yhteiskäyttöisten tilojen lisääminen, tilojen käytön muu tehostaminen, julkishallinnon yhteistyön kehittäminen sekä uusien toimintamallien ja työskentelytapojen käyttöönotto. Tätä tulisi koko valtiotasolla edistää aktiivisesti. Myös monipaikkaisen työnteon mahdollisuuksien edistäminen on näkemyksemme mukaan strategisesti tärkeää.

1.65. Tampereen kaupunki

Lain tarkoitus ja soveltamisalan rajausta ovat perusteltuja. Esitetyillä muutoksilla luovutaan perustellusti alueellistamisen kiinnittymisestä pääkaupunkiseudun ja muun maan väliseen tarkasteluun ja otettaisiin lähtökohdaksi sen sijaan valtion läsnäolon arviointi alueille sekä palveluiden järjestäminen ja saatavuus.

Palveluiden järjestämisen tarpeen nostaminen alueellista läsnäoloa säätelevän lainsäädännön keskiöön on merkittävä muutos, joka on myös kannatettava. Esityksessä on myös hyvin tunnistettu, että nykyisellä toimintamallilla ei pystytä ohjaamaan palvelurakennetta niin, että se pystyisi ottamaan huomioon esimerkiksi sellaiset toimintaympäristön muutokset kuten kaupungistuminen, sähköisten palveluiden lisääntyminen ja etätyömahdollisuudet.

Palvelurakenteen järjestämiseen liittyvien tavoitteiden lisäksi laissa säädettäisiin myös muista valtion alueelliseen läsnäoloon liittyvistä tavoitteista yleisellä tasolla kuten tavoitteesta vahvistaa elinvoimaisuutta. Tavoite tulisi kytkeä vahvemmin koko Suomen elinvoimaisuuden parantamiseen, mitä lakiesityksen koordinoitumpi toimintamalli voisi hyvin myös tukea. Riittävän laajat ja vahvat alueelliset asiantuntijakeskittymät ovat koko maan suotuisan kehityksen kannalta keskeisiä.

Yhtä hallituskautta pidempi suunnitelman aikajänne toisi tarvittavaa ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä asiaan. Lisäksi toimintaympäristön muutosten analysointi ja yhteisen tilannekuvan luominen julkishallinnon piirissä ovat keskeisiä jatkuvuutta ja strategisuutta lisääviä toimia, joilla voidaan ehkäistä suunnitelman mahdollista pistemäisyyttä.

1.66. Tietosuojavaltuutetun toimisto

Ei lausuttavaa.

1.67. Terveystieteiden tutkimuskeskus

THL:lla on toimipisteitä Helsingissä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella ja Turussa. THL:n alaiset virastot Vankiterveydenhuollon yksikkö, valtion mielisairaalat ja valtion lastensuojeluyksiköt tuottavat niin ikään palveluita usealla paikkakunnalla.

Lakiesitys tukee pidemmän aikavälin suunnittelua. Lakiesitys mahdollistaa kokonaisvaltaisemman päätöksenteon kun prosessiin osallistetaan ministeriötason lisäksi toimijoita eri yhteiskunnan osa-alueilta.

Erityistä tarkastelua tulisi kohdistaa lakiesityksen edellyttämään resursointiin ja kustannusvaikutukseen. Lain tarkoituksena on kehittää asiointipalveluja tilanteessa, jossa nykyiselläänkin on jo haasteita vastata lainsäädännön tavoitteisiin. Hajautettu toiminta ei ole kustannustehokasta.

Olisi huolehdittava, että esitetyt muutokset eivät lisäisi viranomaisten työmäärää aiheettomasti.

1.68. Tulli

Lain soveltamisala ja sen rajoitukset ovat perusteltuja. On hyvä, ettei enää erotella valtion yksiköitä ja toimintoja sillä perusteella, että sijaitsevatko ne pääkaupunkiseudulla tai sen ulkopuolella vaan koordinaatio laajennetaan koskemaan kokonaisuutena valtion toimipisteverkostoa ja saatavuutta.

Tulli pitää tavoitteita palveluiden saatavuudesta ja alueellisesta läsnäolosta palvelutarpeen mukaan kannatettavina. Poikkihallinnollisella yhteistyöllä ja yhteiskäyttöisiä tiloja lisäämällä edistetään paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työnteon edellytyksiä niissä viranomaistehtävissä, joissa se on mahdollista. Tällä vahvistetaan valtion kilpailukykyä työnantajana.

Valtakunnallisen suunnitelman tavoitteet ja sisältö todetaan riittävällä tarkkuudella ja perusteluteksteistä ilmenee, että tarkoitus on pitkäjänteiseen poikkihallinnolliseen suunnitteluun. Hallituskausittain tehtävä valtakunnallinen suunnitelma saattaa kuitenkin tuoda epävarmuutta mahdollisten hallituskausittain muuttuvien linjausten johdosta.

Säännöksessä todetaan, että toimielimessä olisivat edustettuina myös ne valtion viranomaiset, joilla on laaja toimipaikka-verkosto ja jotka hoitavat laajalti asiakaspalvelutehtäviä. Tulli näkee, että Tullin tulisi olla näillä perusteilla edustettuna kyseisessä toimielimessä laajalti asiakaspalvelutehtäviä hoitavana viranomaisena.

1.69. Tuomioistuinvirasto

Tuomioistuinvirasto pitää hyvänä tavoitetta siirtyä yksittäisten yksikköjen ja toimintojen sijoittamista ja lakkauttamista koordinoivasta pistemäisestä toimintatavasta nykyistä vahvempaan ja pitkäjänteisempään toimintamalliin. Valtion virastojen toiminnan tehokkuuden ja tuloksellisuuden korostamisen ohella julkisten palveluiden saatavuutta arvioitaessa on aina huomioitava myös hyvän hallinnon ja perustuslain edellytykset

mm. palvelujen saatavuudesta (ihmisten yhdenvertainen kohtelu, jokaisen oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa ja käyttää tuomioistuimessa omaa kieltään).

Ehdotuksesta ei ilmene, millä tavalla niille virastoille, joiden toiminnan sijoittamista ollaan suunnittelemassa tai joiden toiminnan sijoittamisesta ollaan päättämässä, varataan mahdollisuus vaikuttaa. Säännöksessä tulisi ilmetä miten ja missä vaiheessa vaikuttamisen mahdollisuus on varattava. Esimerkiksi tuomioistuinverkoston osalta mahdollisuus vaikuttaa tulee varata tuomioistuimille ja Tuomioistuinvirastolle.

1.70. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes

Ehdotuksen tavoitteet koskevat valtionhallinnon digitaalisten ja fyysisten palveluiden muodostamaa kokonaisuutta ja eri palvelukanavien yhteensovittamista. Toisaalta tavoitteena on erilaisten palvelutarpeiden täyttäminen ja koko maan kattava tehtävien tuloksellinen hoito, kuten sujuva ja helppo sähköinen asiointi (1 momentti), toisaalta valtion alueellinen läsnäolo ja alueiden elinvoimaisuus (2 momentti). Nämä kaksi tavoitetta voivat olla ristiriidassa keskenään. Säännöskohtaisissa perusteluissa korostetaan, että tuloksellisuus on perusedellytys, jonka kanssa muut tavoitteet eivät saa olla ristiriidassa.

Valtakunnallinen suunnitelma täsmentää lakia ja siinä linjataan keinot ja toimenpiteet, joilla tavoitteet saavutetaan. Itse laista ei kuitenkaan käy ilmi, millä perusteilla eri suuntiin vaikuttavat tavoitteet otetaan käytännössä huomioon ja mitä asetetaan etusijalle. Valtakunnallista suunnitelmaa koskeva 3 § on joustava ja suunnitelma heijastaa aina kulloisenkin hallituksen tahtotilaa. Kokonaisuuden suunnittelun tulisi onnistua johdonmukaisena strategisemmalla tasolla ja pidemmällä aikavälillä, myös hallituskausien yli. Tästä syystä Tukes ehdottaa harkittavaksi, että pykälän sanamuotoa muokattaisiin. Pykälän 1 momentista voisi nimenomaisesti näkyä, että kyseessä ovat ensisijaiset tavoitteet, kuten pykälän perusteluissa todetaan. Pykälän 2 momentin sanamuoto voisi olla vähemmän ehdoton, jotta mahdolliset tavoitteiden ristiriidat voidaan ratkaista.

Valtion palveluiden saatavuus tulee järjestää sekä yksiköt ja toiminnot sijoittaa ensisijaisesti siten, että koko maan kattavasti valtion tehtävät hoidetaan tuloksellisesti ja palvelun saatavuus vastaa eri asiakasryhmien palvelutarpeeseen.

Valtion palveluiden saatavuutta ja yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevissa päätöksissä ja suunnitelmissa on 1 momentissa säädetyn lisäksi otettava huomioon elinvoimaisuus, turvallisuus ja valtion kilpailukyky työnantajana maan eri osissa.

1.71. Työ- ja elinkeinoministeriö

Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa ehdotuksen yleisiä tavoitteita. Valtion läsnäolon alueilla tulee perustua ensisijaisesti palvelutarpeeseen ja viranomaistoiminnan tehtävien järjestämiseen tuloksellisesti. Valtion läsnäololla myös vahvistetaan alueiden elinvoimaisuutta edistäen koko maan tasapainoista kehittymistä, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana.

Valtion alueellisen läsnäolon strategian mukaan valtion palveluiden järjestämisen lähtökohtana ovat ensisijaisesti kattavat sähköiset asiointipalvelut, mutta niitä tukee muu monikanavainen asiakaspalvelu mukaan lukien käyntiasioinnin palvelut koko maassa.

Koronapandemian aika on entisestään vahvistanut yhteiskunnan digitaalisuutta, joka oikein toteutettuna lisää valtiontoimintojen alueellista läsnäoloa. Tämä luonnollisesti edellyttää myös toimivia, riittävän nopeita ja tasalaatuisia tietoliikenneyhteyksiä kaikkialle. Korona-aika on hyvä esimerkki monikanavaisuuden ja digitaalisuuden mahdollisuuksista, joiden vuoksi fyysisten toimipaikkojen kautta tarkastelu on kapea

näkökulma. Selvää on, että digitaalisuuden ja monikanavaisuuden yleistyminen sekä palvelujen tuottamisen tarve muutoinkin kuin virka-aikoina johtavat siihen, että fyysisten toimipisteiden verkoston kattavuus ei ole enää entiseen tapaan korreloi hyvän palvelun eikä tuloksellisen järjestämisen kanssa.

Lausuntopyynnössä mainittuja yhteispalvelupisteitä on jo pitkään kehitetty, mutta niiden toiminnan kehittämiseen edelleen on tarvetta. Tavoitteena voisi olla, että jollain aikavälillä vain niiden kautta turvattaisiin fyysisesti valtion palvelut niitä tarvitseville erityisryhmille.

Lausuntopyynnössä valtion tuleva työvoimapula mainitaan yhtenä perusteluna yhteisille palveluille. Toisaalta etä- ja monipaikkaisen sekä paikkariippumattoman työn yleistyminen mahdollistaa laajemman rekrytointialueen, ehkä jatkossa jopa koko Suomen alueella. Parhaimmassa tapauksessa fyysistä läsnäoloa vähentämällä ja etätöitä, monipaikkaista ja paikkariippumatonta työtä suosimalla valtion houkuttelevuus työnantajana kasvaa ja kuvattua työvoimapulaa ei tule. Kun em. työnmuodot varmasti pysyvästikin yleistyvät, palveluiden kysyntä suuntautuu joka tapauksessa yhä enemmän sähköisiin palveluihin.

1.72. Ulosottolaitos

Pykälä 3 on varmaan tarpeellinen kokonaiskuvan hallitsemiseksi; ei saisi kuitenkaan mennä kovin yksityiskohtiin, koska hallinnonalakohtaiset tarpeet tunnetaan asianomaisessa ministeriössä ja virastoissa

Tärkeää, että toimivalta on asianomaisella ministerillä

1.73. Uudenmaan liitto

Uudenmaan liiton mielestä lain tarkoitus on hyvä ja soveltamisala oikea.

Uudenmaan liitto painottaa palvelutarpeen ja palveluiden tuloksellisen tuottamisen ensisijaisuutta muihin tavoitteisiin nähden. Tavoitteissa painotetaan tehtävien hoidon tuloksellisuutta sekä sitä, että palvelun saatavuus vastaa asiakasryhmien palvelutarpeeseen. Tavoitteena on myös vahvistaa valtion kilpailukykyä työnantajana maan eri osissa. Uudenmaan liitto pitää edellä mainittuja tavoitteita hyvänä.

Uudenmaan liitto toteaa, että valtion toimipisteiden tulee pääsääntöisesti sijoittua sinne, missä on osaavaa työvoimaa, eikä olettaa osaavan työvoiman muuttavan alueille, joille valtion palveluja sijoitettaisiin tarkoituksena parantaa alueen elinvoimaa.

Uudenmaan liitto pitää hyvänä sitä, että suunnitelman tulee perustua hallinnonalat ylittävälle kokonaiskuvalle valtion palveluiden tarpeen ja saatavuuden, sekä yksikköjen ja toimintojen sijoittumisen tilasta, sekä pitää sisällään arvio palvelutarpeiden kehittymisestä. Koordinointi valtion, kuntien ja KELA:n yhteispalvelujärjestelyjen kanssa on tärkeä ja kannatettava toimintatapa, jolla parannetaan tuloksellisuutta, saatavuutta ja saavutettavuutta.

Uudenmaan liitto pitää ehdotusta toimielimestä ja sen kokoonpanosta hyvänä.

Uudenmaan liitto pitää tärkeänä ja hyvänä ehdotusta siitä, että ko. toimielin kuulee maakunnan liittoja ja kuntaa suurempia itsehallinnollisia alueita. Liitot ja alueet saattavat olla hyvinkin erimielisiä koskien valtion toimintojen sijoittumista, joten satunnaisten maakuntien edustus toimielimessä on huonompi ajatus kuin se, että kaikkia maakuntia kuullaan tasapuolisesti.

Uudenmaan liitto katsoo, että vaikutusarviointi tulisi toimittaa valtiovarainministeriölle poikkeuksetta. Uudenmaan liitto katsoo, että valtion palvelujen järjestämisessä ja toimipisteiden sijoittumisessa ensiarvoista

on palvelujen saatavuuden sekä tuloksellisen toiminnan varmistaminen sekä näiden kehittymisen ennakointi. Kestävyysvajeen umpeen kuromisen kannalta on tärkeää, että valtiovarainministeriöllä on prosessissa pysyvä rooli.

1.74. Valtioneuvoston kanslia

Valtioneuvoston kanslia katsoo, että lain tarkoitus ja soveltamisala vastaavat yhteiskunnan muutokseen, kuten sähköisten palvelujen ja niiden käytön lisääntymiseen, väestön muutokseen ja kaupungistumiseen sekä paikka riippumattoman työn lisääntymiseen, tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kanslia kannattaa hallituksen esitysluonnoksessa todettuja uudistukselle asetettuja tavoitteista. Valtion läsnäolon alueilla tulee perustua ennen kaikkea palveluiden ja viranomaistoiminnan järjestämisen tarpeeseen. Kanslia kannattaa myös uutta, tehokkaampaa toimintamallia, joka pohjautuisi valtioneuvostotasoiseen poikkihallinnolliseen suunnitteluun, ohjaukseen ja seurantaan.

Toimielimen toimintaa järjestettäessä on kuitenkin tarpeen huolehtia siitä, ettei siitä muodosta voimassaolevan alueellistamislainsäädännön mukaista raskasta mallia.

1.75. Valtiovarainministeriö

On kannatettavaa kumota valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annettu laki, lakkauttaa alueellistamisen koordinaatioryhmä sekä luopua raskaista alueellistamisselvityksistä. Valtion (ja samalla osin myös muun julkishallinnon) yksittäisistä palvelujen ja toimintojen sijoittamispäätöksistä on hyvä päästä kokonaisvaltaiseen, tulevaisuuteen suuntautuvaan, vaikuttavuusanalyysiä hyödyntävään palvelujen ja niiden kanavien suunnitteluun.

Kustannustehokkuutta voisi korostaa esityksessä nykyistä enemmän palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen tavoitteissa sekä myös uuden toimintamallin järjestämisessä.

Esitykseen voisi vielä harkita tarkastelua siitä, voisiko haetun lopputuloksen saada uuden toimielimen ja suunnitteluprosessin sijaan sisällyttämällä suunnitelman valmistelu jonkun olemassa olevan prosessin yhteyteen tai yhdistää uuteen toimielimeen olemassa olevia toimielimiä. Muuten uusi menettely ja toimielin näyttäisivät vain korvaavan alueellistamisselvitykset ja alueellistamisen koordinaatioryhmän.

Esityksessä on arvioitu välittömät taloudelliset vaikutukset, mutta olisi hyödyllistä tietää mahdollinen hallinnon säästöpotentiaali, jota esitetyllä kokonaisvaltaisemmalla suunnittelumallilla on mahdollista saavuttaa. Esityksellä ei ilmeisesti ole ympäristövaikutuksia, kun näitä ei ole mainittu esityksessä.

Hallituksen esityksessä tulisi ottaa kantaa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta arvioiden myös valtion toimintojen ja palvelujen sijoittamiseen muihin EU-valtioihin.

Lakiesityksessä ja perusteluissa olevia palvelutehtävän, hallinnollisen palvelutehtävän ja hallintotehtävän käsitteiden määrittelyä tulee selventää, jotta niitä voidaan soveltaa myös valtion ICT-palvelujen järjestämiseen. Lisäksi on hyvä muutenkin määritellä keskeisiä käsitteitä esim. monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus, jotta varmistetaan yhteinen ymmärrys niistä.

Lopuksi valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotettuja toimenpiteitä tulee toteuttaa valtiontalouden menokehysten puitteissa ja käsitellä niiden kustannuksia ja rahoitustarpeita julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioiden valmistelun yhteydessä sekä sovittaa ne yhteen muiden julkisen talouden menotarpeiden kanssa.

1.76. Valvira

Erityisesti Valvira korostaa perusteluissakin todettua, että tuloksellisuuden tavoite valtion palvelu- ja muiden tehtävien järjestämisessä ja toimintoja sijoittaessa on perusedellytys, joka muita laissa säädettyjen tavoitteita edistettäessä tulee ottaa huomioon, eikä muiden tavoitteiden tavoittelu saa olla sen kanssa ristiriidassa.

Lain 2 pykälän 1 momentin edellytysten ensisijaisuuteen verrattuna 2 §:n 2 momentin säännös siitä, että valtion palveluiden saatavuutta ja yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevien päätösten ja suunnitelmien tulee 1 momentissa säädetyn lisäksi vahvistaa elinvoimaisuutta, turvallisuutta ja valtion kilpailukykyä työnantajana maan eri osissa, on jossain määrin ristiriitainen.

Valviran näkemyksen mukaan ensisijainen tavoite tulisi olla nimenomaan tuloksellisesti hoidettu valtionhallinto sekä se, että palvelun saatavuus vastaa eri asiakasryhmien palvelutarpeeseen. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, palvelutarpeeseen voidaan vastata muutoinkin kuin olemalla fyysisesti jollain alueella, kuten digitaalisia palveluita ja kanavia hyödyntäen. Lakiin olisi nyt esitettyä selkeämmin kirjoitettava se, että 2 momentin edellytykset ovat toissijaisia eivätkä määritä sitä, missä jokin valtion toiminta fyysisesti on.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan myös, että valtion kilpailukykyä työnantajana tulee valtion toimintojen sijoittumista ja palvelurakennetta suunniteltaessa vahvistaa. Valvira pitää tärkeänä, että valtiolla on jatkossakin osaavaa ja kokenutta henkilöstöä. Kuten perusteluissakin todetaan, henkilöstön saatavuuteen voidaan periaatteessa vaikuttaa muun muassa hyvällä ja joustavalla työnantajakuvalla ja mahdollisimman laajalla rekrytointialueella. Valviran näkemyksen mukaan tätä voidaan edesauttaa jo monipaikkaisen työnteon mahdollisuuksia lisäämällä.

1.77. Vammaisfoorumi

Pykälissä 2 ja 3 viitataan kielellisten oikeuksien toteutumiseen. Vammaisfoorumi muistuttaa, että kielellisten oikeuksien toteutuminen on varmistettava myös viittomakielisten sekä puhevammaisten ja kommunikaatioissa tukea tarvitsevien ihmisten kohdalla. Samoin on turvattava vammaisten maahanmuuttajien oikeus palveluihin ja tulkin käyttämiseen.

Käytettäessä digitaalisia palveluja niiden saavutettavuus on varmistettava. Lisäksi on muistettava, että osa vammaisista ihmisistä jää väistämättä digitalisaation ulkopuolelle, koska heillä ei ole käytössään tarvittavia laitteita tai apuvälineitä tai heillä ei ole niiden käyttämiseen tarvittavia taitoja. Tämän vuoksi on aina oltava vaihtoehtona myös muu kuin digitaalinen palvelu. Käyntipalveluissa keskeistä on valtion käyttämien tilojen esteettömyys. YK:n vammaissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta, jonka lisäksi saavutettavuudesta säädetään laissa digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019).

Pykälässä 3 säädetään valtakunnallisesta suunnitelmasta. Vammaisfoorumi muistuttaa, että tässä yhteydessä on hyvä tilaisuus vahvistaa valtion roolia vammaisten ihmisten työnantajana. Kyse on muun muassa käytettävien sähköisten työympäristöjen saavutettavuudesta, käytettävien tilojen esteettömyydestä sekä valtion rekrytointipolitiikasta. Tehtäessä valtakunnallisia linjauksia kehittämistavoitteista on tärkeää, että ne tehdään YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Näin tosiasiasa mahdollistetaan vammaisten ihmisten työllistyminen myös valtion tehtäviin sekä vammaisten ihmisten asiointi valtion eri palveluissa.

1.78. Varsinais-Suomen liitto

Varsinais-Suomen liitto pitää tärkeänä, että uusia virastoja, laitoksia tai valtionyhtiöitä perustettaessa huomioidaan olemassa olevat toimintokeskittymät ja tarkastellaan sijoittamista synergian näkökulmasta.

Valtion työtehtävien organisoiminen monipaikkaisesti ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen on hyvä lähtökohta alueellistamisen uudistamiselle. Käynnissä oleva pandemia ja sitä seuranneet yhteiskunnan rajoitukset ovat ajaneet monien alojen työtä, julkishallinto mukaan lukien, väistämättä digiloikkaan. Lähes vuoden kestäneen etätyöskentelyn positiiviset ja negatiiviset seuraukset sekä käytettävissä oleva uusi tieto tulee hyödyntää uudistuksen toteuttamisessa.

Maakuntahallitus ehdottaa, että uudistuksen yhteydessä otetaan käyttöön uusi toimintatapa, jossa alueelle sijoittuvien valtion yksiköiden toimintojen tulevaisuudesta päätettäessä tai uusien toimintojen sijoittamisesta käydään vuoropuhelua ko. maakunnan toimijoiden kanssa. Vuorovaikutusta tulee tehdä tapauskohtaisesti alueita koskevilla päätöksillä ja vuorovaikutusta tulee nykyiseen verrattuna lisätä.

1.79. Verohallinto

Verohallinto pitää valtion palvelujen saatavuutta koskevan lainsäädännön uudistamista sinänsä tarpeellisena. Verohallinto pitää myös perusteltuna hallituksen esityksen ja sen pohjana olevan alueellisen uudistamisen strategian lähtökohtaa, jonka mukaan valtion läsnäolon alueilla tulee perustua ensisijaisesti palvelutarpeeseen ja viranomaistoiminnan tehtävien järjestämiseen tuloksellisesti.

Perusteluissa tällä kohdalla oleva palvelujen saatavuuden määritelmä näyttäisi rajoittuvan vain fyysisiin palvelupisteisiin, vaikka samassa yhteydessä tosin viitataan myös digitaalisia palveluja koskevaan erityislakiin. Digitaalisten asiakaspalvelujen merkitys on esimerkiksi Verohallinnon tehtäväalueella perinteiseen käyntiasiointiin verrattuna erittäin suuri ja kasvaa edelleen. Samoin jatkossa ovat mahdollisia uudet palveluratkaisut viranomaisten käyntiasiakkaille, kuten virtuaalisen virkailijatapaamisen järjestäminen etäyhteyksin muualta kuin kunkin viranomaisen omasta toimipisteestä käsin.

Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa harkittaneen kyseisen perusteluissa olevan määritelmän täydentämistä siten, että palvelujen saatavuudella tarkoitetaan myös digitaalisten palvelujen ja puhelinpalvelujen saatavuutta.

1.80. Väylävirasto

Ei lausuttavaa.

1.81. Ympäristöministeriö

Laissa säädettäisiin valtion palveluiden saatavuuden järjestämistä sekä valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittamista koskevista yleisistä tavoitteista ja niitä koskevasta valtakunnallisesta suunnittelusta ja koordinaatiosta. Siinä säädettäisiin valtion alueellisen läsnäolon ja palvelujen perusteista ja organisoinnista sekä ministeriöiden aiempaa vahvemman poikkihallinnollisesta yhteistyöstä. Tavoitteena on ohjata valtion digitaalista ja fyysistä palveluverkkoa vahvemmin kokonaisuutena vastaamaan alueellisen läsnäolon tavoitteisiin. Tämä tarkoitus vastaa hyvin myös ympäristöhallinnon tavoitteita.

Ympäristöhallinnon palvelujen kehittämisen näkökulmasta kokonaisvaltainen monikanavainen palvelutarkastelu on linjassa hallinnonalan palveluiden ohjaustavoitteiden kanssa.

Perusteluissa kuitenkin mainitaan keinoina mm. paikkariippumattoman työn lisääminen. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan virkoja ei kuitenkaan voida avata hakuun niin, ettei edellytetä kotipesää. Toki paikkariippumattomuus mahdollistaa sen, että joitakin tehtäviä voidaan hoitaa toiselta paikkakunnalta, mutta ministeriön tehtävien osalta tarkastelua tulee tehdä lähtien ydintehtävistä ja niihin liittyvästä sidosryhmätyöstä.

Työtehtäviä voidaan osin tehdä monipaikkaisesti, mutta ministeriön useimmat työtehtävät edellyttävät myös sidosryhmien ja kollegoiden kohtaamista niin omassa ministeriössä kuin myös muissa ministeriöissäkin. Työprosesseissa on erilaisia vaiheita, joista osa soveltuu tehtäväksi monipaikkaisesti esimerkiksi etätyönä, osa työprosessin tehtävistä edellyttää kohtaamisia aina kahdenvälisistä tapaamisista isompiin tilaisuuksiin.

Valtioneuvoston yhteistyö ja poikkihallinnollisuus ovat välttämättömiä ympäristöhallinnonalan useissa tehtävissä, koska niillä on liittymäpintaa miltei kaikkiin yhteiskunnan asioihin. Uuden toimintamallin pitää kuitenkin olla yksinkertainen ja varmistaa se, että ministeriöllä on riittävät työkalut ja resurssit oman toimialansa ohjaamiseen. Pienen maan etu on, että voimavaroja käytetään tehokkaasti ja toimintoja, jotka voidaan yhdistää, yhdistetään. Kuitenkin niin, että tehtävien hoito ei vaarannu.

Ympäristöministeriö kannattaa toimielimen perustamista ja yhteen sovittavan ryhmän roolin muuttamista.

1.82. Österbottens förbund - Pohjanmaan liitto

Pidämme tärkeänä lain tavoitteita, jotka pureutuvat entistä tehokkaammin valtion kykyyn vastata toimintaympäristön muutoksiin ja joiden avulla turvataan valtion palveluiden saatavuus paitsi digitaalisen myös fyysisen palveluverkon avulla. Valtion palvelut vahvistavat parhaimmillaan alueiden elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä. Ne luovat myös pohjan alueiden turvallisuudelle. On tärkeää, että lainsäädännöllä vahvistetaan maakuntien toimijoiden ja valtion viranomaisten kumppanuutta ja eri hallinnonalojen yhteistyötä sekä edistetään kielellisten oikeuksien toteutumista. Merkille pantavaa on myös se, että asetetut tavoitteet edellyttävät hyvin toimivia digitaalisia yhteyksiä ja kykyä käyttää digitaalisia palveluja. Kuten hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, valtion tehtäviä tulee organisoida monipaikkaisuutta ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta hyödyntäen. On hyvä, että mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen valtion toimipisteverkoston kehittämiseen paranevat.

Laissa ehdotetaan, että valtion palveluiden ja toimintojen ohjaamisen ja koordinaation toteuttamiseksi laadittaisiin hallituskausittain valtakunnallinen suunnitelma, joka antaa mielestämme hyvät lähtökohdat tavoitteiden saavuttamiselle. Koska tavoitteena on aikaansaada nykyistä pitkäjänteisempi toimintamalli, on tarpeen, että suunnitelma luo pohjan myös neljä vuotta pidemmälle suunnittelulle ja toiminnalle. Koska valtion palvelut ovat tärkeitä maakunnissa, tulee niiden saatavuus pystyä ennakoimaan. On tärkeää, että suunnitelma sisältäisi myös ne periaatteet, jotka koskevat yhteispalvelupisteitä, koska juuri ne usein takaavat kuntalaisille valtion tuottamat lähipalvelut. Tällaisesta menettelystä olisi hyötyä myös maakuntien liitoille, kun ne edistävät julkisen hallinnon yhteispalveluista annetussa laissa (223/2007) tarkoitettua yhteispalvelua alueellaan.

Esitämme, että Suomen Kuntaliiton lisäksi toimielimeen nimetään maakuntien liittojen edustaja.

1.83. Oikeusministeriö

Oikeusministeriön arvion mukaan esitysluonnoksen tarkoitus ja tavoitteet arvioida digitalisaation aiheuttamia muutoksia ja vaikutuksia kokonaisvaltaisesti ovat kannatettavia. Merkittävää ei enää ole, missä jokin toiminto sijaitsee. Esitysluonnoksen mukaan toimivalta päättää valtion yksiköiden ja toimintojen sijoittumisesta kuuluisi ohjaavalle ministeriölle. Tämä on tärkeää, koska paras kokonaisnäkemys asiassa on asianomaisella ministeriöllä ja keskusvirastolla. Kaikki toimijat tulee kuitenkin mahdollisuuksien mukaan kytkeä mukaan päätösten valmisteluun. Käytännön toteutuksessa tulisi huolehtia siitä, että suunnitelmallisuuden toteuttaminen ei lisää byrokraattisuutta eikä estä tarvittaessa myös ketterien ja nopeidenkin päätösten tekemistä.

Esitysluonnoksen perusteluissa on käsitelty laajasti niitä valtiosääntöisiä normeja, jotka on huomioitava toimipaikkojen sijoittamisesta päätettäessä. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, edellyttää tämä

palveluiden saatavuutta ja yksiköiden ja toimintojen sijoittumista koskevien päätösten tekemistä siten, että yhdenvertaisuus, kielelliset oikeudet ja muut perusoikeudet toteutuvat. Vaikka viittauksia perustuslakiin tulee välttää, olisi jatkovalmistelussa oikeusministeriön arvion mukaan kuitenkin perusteltua vielä tarkastella nimenomaisesti sitä, että 2 §:ssä säädettyihin suunnittelun tavoitteisiin kirjattaisiin jossain muodossa myös perusoikeuksien toteutumisen huomioiminen. Kuten esitysluonnoksen perusteluissakin on todettu, on perustuslakivaliokunta korostanut huomion kiinnittämistä maan eri osissa olevien ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja (PeVL 37/2006 vp s. 2–3). Palveluiden saatavuuden järjestämisessä ja yksiköiden ja toimintojen sijoittamisessa on tästä johtuen edellä kuvattujen yhdenvertaisuuteen ja kielellisiin oikeuksiin liittyvien seikkojen ohella keskeisesti huomioitava perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen myös monien muiden perusoikeuksien osalta, sikäli kuin palvelut ovat keskeisiä näiden toteutumisen kannalta.